

Fem gode kvinder

De fem første formænd for
Dansk Socialrådgiverforening 1938-56

Elsebeth Mortensen

FEM GÆVE KVINDER

- De fem første formænd for Dansk Socialrådgiverforening 1938-56

af Elsebeth Mortensen

Oktober 2015

OM ELSEBETH MORTENSEN

Socialrådgiver fra 1973. Har blandt andet arbejdet med udviklingsarbejde i socialpsykiatrien i Vesterbroprojektet, i Herlev kommune og i Dansk Flygtningehjælp, og som underviser på soci-
onomiuddannelsen på RUC og på den Internationale Interkulturelle socialrådgiveruddannelse
på Metropol i København. Har skrevet flere fagbøger og udgav i 2010 "*Indignation og vision –
fokus på socialrådgiveruddannelsen og praksis 1937-76*".

HISTORIEGRUPPEN:

Historiegruppen blev dannet i 2010 og arbejder på frivillig basis på at understøtte Dansk
Socialrådgiverforenings historieskrivning. Vi skriver ikke historien, men leverer elementer.

Historiegruppen har givet input til historiesitet på DS' hjemmeside, udarbejdet "kongerækken"
over formændene i DS siden 1938, skrevet artikler på baggrund af interviews med tidligere
formænd m.fl. Senest har Elsebeth Mortensen i 2015 skrevet "*Fem gæve kvinder*" om de fem
første formænd for DS.

Historiegruppen vil gerne opspore og sikre viden, erindringer og historier fra medlemmer i for-
hold til uddannelsen, faget og DS som fagforening. Aktuelt består historiegruppen af Elsebeth
Mortensen, Søren Jul Andersen, John Guldager og Bjarne Trier Andersen. Historiegruppen kan
kontaktes via mailadressen ds@socialraadgiverne.dk

ISBN 87-87059-08-8

FEM GÆVE KVINDER OG EN GRUPPE AF ILDSJÆLE

En gruppe ildsjæle med mange års gang i og omkring Dansk Socialrådgiverforening besluttede i 2010 at dokumentere og forevige foreningens historie. Siden har Historiegruppen lagt mange frivillige arbejdstimer i et grundigt detektivarbejde i et spændende stykke forenings- og socialpolitisk Danmarkshistorie.

En del af arbejdet har ført Historiegruppen tilbage til fem gæve kvinder, hvis historier ikke tidligere er blevet fortalt: De fem første formænd for Dansk Socialrådgiverforening.

Brikkerne til fortællingerne skulle findes dybt i arkiverne, på kirkegårde rundt om i landet og hjemme i stuerne hos kvindernes efterkommere. Resultatet sidder du med her: En spændende, inspirerende - og til tider overraskende - historie om fem stærke kvinder, hvis arbejde og engagement, vi står på skuldrene af i dag.

Historiegruppen i Dansk Socialrådgiverforening består af: Elsebeth Mortensen, Søren Jul Andersen, John Guldager og Bjarne Trier Andersen. Jeg vil gerne takke hele gruppen for deres store arbejde med vores fælles historie.

En særlig stor tak skal lyde til Elsebeth Mortensen, chefdetektiv og forfatter til historien om de fem gæve kvinder.

Hovedbestyrelsen i Dansk Socialrådgiverforening har besluttet, at foreningens samlede historie skal skrives i løbet af 2016. Historien om de første fem formænd bliver et væsentligt bidrag hertil.

God læselyst.

Majbrit Berlau,

Formand for Dansk Socialrådgiverforening

KVINDERNE, FORENINGEN OG BOGEN

Hvem var de fem første kvindelige formænd for Dansk Socialrådgiverforening fra 1938-56? Vi kender deres navne: Kirsten Skovgaard-Petersen, Inger Østergaard, Else Bloch, Paula Razga Madsen og Margrete Appel. Og vi ved, at Inger Østergaard, den ældste, var født i 1912, mens Margrete Appel, den længst levende, døde i 2007. Men ellers ved vi meget lidt om dem. Det vil denne bog råde bod på.

Nyuddannede formænd

Socialrådgiverforeningen har i udgangspunktet ikke været bange for at besætte formandsposten med en nyuddannet socialrådgiver. Den første formand til den nystiftede forening kunne af naturlige årsager kun findes blandt de nyuddannede – for foreningen blev stiftet i 1938, hvor det første hold også blev uddannet. Men senere, da der var flere valgmuligheder, valgte man også blandt de ret nyuddannede: I 1945 Else Bloch, uddannet i 1944, og i 1951 Margrete Appel, uddannet i 1950.

Samtidig kan man se valget i 1949 af Paula Razga Madsen fra 1. hold i 1938, som en satsen på det velkendte efter fire år med en ung og ivrig Else Bloch som formand, der ruskede mere op i medlemmerne. Det var også Paula Razga Madsen, der tog over i 1953, da Margrete Appel trådte tilbage i utide. På samme måde var Inger Østergaard fra 2. hold et sikkert valg, da hun i 1954 med et stort flertal blev valgt til formand for anden gang.

Unge kvinder, enlige kvinder og enlige mødre

De fem første formænd ville i dag være tæt på eller over 100 år, men da de sad i formandsstolen første gang, var de alle unge kvinder. Den yngste, Kirsten Skovgaard-Petersen, var 25 år, da hun blev valgt i 1938, og den ældste, Paula Razga Madsen, var 37 år ved valget i 1949. Når vi i dag omtaler Socialrådgiverforeningens første formænd som "de gamle damer", er det vigtigt at huske, at de var unge kvinder, da de var aktive formænd.

De tre første formænd levede ikke i ægteskab og havde ikke børn. I stedet levede de liv som selvstændige, selverhvervende kvinder, der frit kunne disponere over deres tid og derfor bruge al den tid, de mente var nødvendig for at opbygge en ny fagforening.

De to efterfølgende formænd havde børn - og som noget særligt deres unge alder taget i betragtning var de begge enker. Sammen med deres børn levede de i tæt kontakt med deres egne forældre og søskende.

Ligesom de tidligere formænd ydede de også en kæmpeindsats i foreningen, men de kom under pres og fik kritik. Bestyrelsens arbejde bestod i begyndelsen først og fremmest i faglig oplysning indadtil og udadtil, mødeaktiviteter for medlemmerne og at skabe fagligt netværk i ind- og udland. Men sidst i 40'erne og i begyndelsen af 50'erne forventede medlemmerne, at bestyrelsen skaffede jobs. De offentlige investeringer lod dog vente på sig, så det var en svær og utaknemmelig opgave.

Den ene formands datter har senere fortalt, at mor altid var væk, mens det lød fra en anden formands søn, at han havde det fint hos sine morforældre. Margrete Appel trak sig fra formandsposten i 1953, efter eget udsagn på grund af stress, og Paula Razga Madsens datter Jette Razga fortæller i 2015, at hendes mor i begyndelsen af 50'erne havde været syg og indlagt et halvt år på grund af overanstrengelse. Jette Razga husker, at Inger Østergaard var me-

get sød og trofast og ofte besøgte moderen og børnene i denne periode. Datteren siger om de engagerede og pligtopfyldende unge formænd, at "De betalte en pris!"

Socialrådgivere som formænd

De fem socialrådgivere bragte hver især deres faglighed og socialrådgiverfærdigheder i spil i den måde, de varetog og vægtede formandsjobbet:

- Kirsten Skovgaard-Petersen skrev til og underviste kollegerne.
- Inger Østergaard skabte orden og flydende samarbejde i organisationen.
- Else Bloch var en socialpolitisk aktivistisk formand, som udfordrede medlemmerne.
- Paula Razga Madsen styrkede den faglige udveksling og organiserede klubaftener.
- Margrete Appel udvidede socialrådgivernes fag- og jobområde.

At tale om de fem *kvindelige formænd* lyder som en selvmodsigelse, men det var det, de var. Historien om deres formandsperiode fra 1938-56 er karakteriseret ved deres engagement i faglig udvikling og en stærk pligtfølelse over for det faglige fællesskab, men også ambitionen om med tiden at kunne matche de mandlige samarbejds- og forhandlingspartnere.

De første kvindelige formænd var optaget af sagen og ikke af sig selv. De førte sig frem for at styrke socialt arbejde og Socialrådgiverforeningen, og på hver deres måde insisterede de og blev de hørt.

Titeldiskussionen

Fra 1938 til 1951 var der tilbagevendende diskussioner om professionens titel. I starten stod det mellem socialhjælper og socialkonsulent. Socialkonsulent fik støtte fra blandt andre Vera Skalts. På generalforsamlingen i 1946 talte Else Bloch for socialrådgiver som titel, og sådan blev det. Senere i 40'erne argumenteredes uden held for den norsk/svenske socionomtitel. Det var i sidste ende den udbredte brug i praksis af socialrådgivertitlen, der afgjorde sagen. Da foreningen i 1956 gennemførte en undersøgelse af brug af titler, kaldte de fleste sig socialrådgiver, men 26 andre titler var i brug. For de fem formænd var afklaringen af foreningens navn og professionens titel et nødvendigt og praktisk anliggende. Men ingen af de fem formænd bidrog til den til tider ophidsede og lidenskabelige titeldiskussionen.

Parløb og fælles historie

Else Blochs engagement i Socialpolitisk Forening kombineret med anstrengelser for at finde data om hende førte til studier af Socialpolitisk Forenings¹ historie. Det bekræftede et meget tæt parløb mellem de to foreninger og viste, at en del akademiske medlemmer af Socialpolitisk Forening også var medlemmer af Socialrådgiverforeningen og således var med til at udfordre diskussionerne på Socialrådgiverforeningens Årsmøder i den sidste halvdel af 40'erne og ind i 50'erne.

På samme måde som Socialrådgiverforeningens historie var vævet sammen med Socialpolitisk Forening, påvirkedes foreningens udvikling af Mødrehjælpens aktiviteter og praksis. Mødrehjælpen var en foregangsinstitution inden for socialt arbejde, og det faktum, at tre af periodens formænd og andre aktive medlemmer var ansat i Mødrehjælpen, var med til at sikre udveksling og erfaringsoverleveringen. Men hen ad vejen opstod der dog også protester mod Mødrehjælpens dominans.

¹ Socialpolitisk Forening blev stiftet i 1898. I 2015 karakteriserer de sig selv på følgende måde: "I Socialpolitisk Forening mødes folk på tværs af traditionelle faggrænser og politiske skel for at debattere dagsaktuelle spørgsmål, socialt udviklingsarbejde og visioner for fremtiden."

Socialrådgiverforeningen undervejs

I dag omtaler vi perioden, som "dengang fagforeningen var en faglig forening". Andre har karakteriseret den tidlige fagforening som en elevforening. Begge opfattelser kan rumme dele af sandheden, men slet ikke hele sandheden.

I 1956 blev Erik Andersen valgt som Socialrådgiverforeningens første mandlige formand. Han var med til at starte et kursskifte i Dansk Socialrådgiverforening hen mod en mere klassisk fagforening med fokus på løn og arbejdsvilkår. Dette skifte skete - ikke på trods af, men i kraft af - den daværende bestyrelse. Det var foreningens grå eminence Inger Østergaard, der kontaktede Erik Andersen og opfordrede den 28-årige socialrådgiver til at stille op. Det gjorde han, og med Inger Østergaards opbakning blev han valgt enstemmigt.

Kort om baggrunden for Dansk Socialrådgiverforening

I 1937 startede social worker Manon Lüttichau² efter ti års forarbejde socialrådgiveruddannelsen i et tæt samarbejde med cand. jur. Vera Skalts, (leder af uddannelsen fra 1938-48) og med aktiv opbakning fra en kvalificeret gruppe fagfolk³.

Fra 1934-76 var Vera Skalts⁴ først forretningsfører, senere direktør for Mødrehjælpen. I 1939 blev Mødrehjælpsloven vedtaget, og Mødrehjælpen blev en offentlig og landdækkende institution indtil 1976, hvor arbejdet overgik til amterne. Medarbejderne var særdeles aktive som lærere på socialrådgiveruddannelsen og i Socialrådgiverforeningens bestyrelse.

Manon Lüttichau havde studeret i USA, England og Sverige. Alle steder havde hun set det samme: Først socialt arbejde, så skole og dernæst forening. Dansk Socialrådgiverforening blev stiftet i 1938 på initiativ af Manon Lüttichau og Vera Skalts, flere fra uddannelsens initiativgruppe og de to daværende årgange socialrådgivere. Det blev slået fast, at foreningen til en start først og fremmest skulle være rent faglig, at "det økonomiske kom i anden række". Man samlede om Manon Lüttichaus motto "Sammenhold og Inspiration". Som noget af det første startede foreningen med at udgive sit eget fagblad, som fra 1941 hed Socialrådgiveren. Foreningens medlemmer bestod af tre kategorier: *Aktive* var socialrådgivere i arbejde, *ekstraordinære* var socialrådgiverstuderende og *passive* var interesserede med anden uddannelse og socialrådgivere, der ikke var i arbejde.

Bogens proces

Bogen har været undervejs godt et år. Forud for arbejdet havde Historiegruppen kontaktet og interviewet flere nulevende formænd efter 1956. Historien om Eva Gredal, formand fra 1959-67, der alene byggede på begrænsede skriftlige kilder og talrige mundtlige kilder, viste, at det på det grundlag kunne lade sig gøre at fortælle en interessant historie om en vigtig formand i

² Manon Lüttichau 1900-95, ansat som social worker på Kommunehospitalets psykiatriske afdeling i 1934. ML var hovedinitiativtageren til socialrådgiveruddannelse fra 1937 og var en del af ledelsen fra 1937-42. Blev i 1943 ledende socialrådgiver under Københavns hospitalsvæsen, hvorfra hun tog sin afsked i 1955. I 1953 var hun udsendt til Burma som ekspert i socialt arbejde for FN.

³ Overlæge G.E. Schrøder, overlæge Carl Clemmesen, psykiatrisk overlæge Otto Jakobsen, cand. jur. sekretær i Socialministeriet, Aksel Skalts, forstanderinde på Rigshospitalet Eli Magnussen og socialhjælper Anne Skouenborg.

⁴ Vera Skalts 1904-90, cand. jur., i 1934 forretningsfører for den private forening Mødrehjælpen. Da Mødrehjælpen i 1939 blev en offentlig institution, blev hun kontorchef i Københavns-afdelingen, direktør samme sted i 1950 indtil 1976, da institutionen blev nedlagt.

en vigtig periode. Det inspirerede mig til at fortælle historierne om de fem første formænd - at give dem liv og lære dem at kende.

Men jeg har også været nysgerrig efter at få noget mere at vide om tiden, om hvordan man holder modet oppe og liv i sine projekter under besættelsen og efterkrigstiden, som for mange var en lang ventetid. Gennem de fem kvinders historier viste sig et billede af tiden, af samfundsforhold, institutioner, faglige miljøer og diskussioner. Perspektivet har været at fortælle historien om perioden 1938-56 med udgangspunkt i nogle af de mennesker, der skabte Socialrådgiverforeningens tidlige historie.

Det har været overordentlig svært at finde fotos af to af formændene Inger Østergaard og Else Bloch. Inger Østergaard, som hele sit voksenliv var ansat i Mødrehjælpen, fandt jeg på et gruppebillede fra Mødrehjælpen fra 1949. Foto fra 1944 af Else Bloch, som var mangeårig sekretær i Socialpolitisk Forening og var god til at skaffe avisomtale, fandt jeg i Politikens Fotoarkiv.

Desuden manglede jeg de to kvinders data. De har ingen efterkommere eller nulevende kolleger eller venner med et mere personligt kendskab til dem. Deres efternavne er ikke tilstrækkelig specielle til, at jeg ad den vej kunne finde slægtninge. Men socialrådgiver Lis Hillgaard kunne huske, at Inger Østergaards far var bankdirektør i Nakskov, og det førte til oplysninger om familiens gravsted. På gravstenen stod Inger Østergaards fødsels- og dødsår.

Else Bloch sad i bestyrelsen i Socialpolitisk Forening sidst i 60'erne sammen med socialrådgiver Inger-Lise Jacobsen, som kendte navnet på Else Blochs samlever fra omkring 1960. Det førte til kontakt med samleverens barnebarn, der kunne oplyse Else Blochs fødsels- og dødsår. Fødselsår på alle fem formænd fandt jeg senere be- og afkræftet i Medlemsbogen (1938-60), hvor alle medlemmer figurerer med fødselsdato og -år.

Så var det enklere at skaffe oplysninger om Kirsten Skovgaard-Petersens, som deler efternavn med en kendt slægt, som det viste sig, hun var i familie med. Familien kunne give fotos, faktuelle oplysninger og fortælle om Kirsten Skovgaard-Petersens holdninger og karriere.

Historien om Paula Razga Madsen var nem at gå til. Paula Razga Madsen har selv skrevet erindringer fra sin socialrådgiveruddannelse og praksis og hendes datter Jette Razga, der selv er socialrådgiver og fortrolig med sin mors fag og historie, har suppleret historien.

Margrete Appel var nær veninde med Lis Hillgaard, fra de mødtes som kolleger i Mødrehjælpen i 1952, til Margrete Appel døde i 2007. Lis Hillgaard har kunnet supplere mit boginterview⁵ fra 2006 med Margrete Appel med flere oplysninger om Margrete Appel og med beskrivelser af tiden.

Jeg havde fået oplyst, at Inger Østergaard i 50'erne boede i en stiftelse på Østerbro, som viste sig at være Clara Raphaels Hus. Historien om huset fra 1920, om "kvinder der bygger for kvinder", om beboerne som skal være enlige og selverhvervende åbnede for en ukendt kvindeverden, som dementerede forestillinger om en stiftelse for gammeljomfruer. Det bragte samtidig

⁵ *Indignation og vision – fokus på socialrådgiveruddannelsen og praksis 1937-76* af Elsebeth Mortensen, Metropol 2010

et nyt tema ind i bogens beskrivelse af de fem socialrådgiveres historie, hvor kampen for fag og fagforening var vævet sammen med datidens kamp for et liv som selverhvervende kvinde.

Arbejdet med at skrive historien om "Fem gæve kvinder" har ført mig ind i arkiverne på Det Kongelige Bibliotek for at læse de gamle blade fra Socialpolitisk Forening og ud på gaden for at opsøge de steder, kvinderne har boet. Jeg har haft kontakt med mennesker, der har kendt nogen, der kendte formændene, og ofte har jeg fået andre oplysninger, end jeg forventede. Der har været mange sidegevinster i søgearbejdet, som har givet historierne liv. I 2014 omtalte Erik Andersen de fem kvindelige formænd med stor respekt og sagde i tilbageblikket: "De betød jo noget!" Det udsagn blev en stærk drivkraft i arbejdet.

Omfanget og kvaliteten af kilderne til historien om den enkelte formand har været meget forskelligt. Historierne bærer præg af dette. Jeg har ikke valgt mindste fællesnævner for at tilstræbe en ensartethed i portrættering, men valgt at udnytte det tilgængelige materiale til at tegne det mest levende portræt af hver enkelt formand.

Studier af Dansk Velfærdshistorie Bind III fra 2012 om perioden 1933-56 og specielt historien om K.K. Steincke i Socialdemokratiske tænkere fra 2014 kastede nyt lys på artikler og diskussioner i Socialrådgiveren, som har været hovedkilden til denne bog. Studierne tydeliggjorde de tætte forbindelser, der i perioden 1938-56 havde været mellem socialrådgiverne som ny faggruppe og toneangivende fagfolk og engagerede mennesker med status og politisk indflydelse. I datidens ambitiøse velfærdsstatsprojekt var socialrådgiveruddannelsen, faget og fagforeningen vigtige byggesten.

Læsevejledning

Bogens centrum består fem portrætter. Da tre af de fem kvinder var formænd i to perioder⁶ brydes den historiske kronologi nogle få steder i fremstillingen. Det kompenseres der for i det sidste afsnit: TIDEN, NETVÆRKET OG PLIGTEN.

Bogen trækker på faktuelle oplysninger og beretninger fra Socialrådgiveren 1938-56. Citater fra Socialrådgiveren er angivet med citationstegn, årstal nævnes, når det ikke det fremgår af teksten.

Tidlige navne: Socialhjælper, Foreningen for Socialraadgivere uddannede ved Den Sociale Skole, København og Meddelelser fra Foreningen af Socialhjælpere nævnes i starten, men de nutidige navne: Socialrådgiver, Dansk Socialrådgiverforening/Socialrådgiverforeningen og Socialrådgiveren anvendes gennemgående i teksten.

Bogen gør udstrakt brug af mundtlige kilder, som taler i nutid. Det er kontakter og samtaler fra de seneste ti år, de fleste fra de seneste to år. De mundtlige kilder vedrører:

1. Kontakter og samtaler fra perioden 2013-15 som jeg har haft med nedenstående personer, som har kendt de fem kvindelige formænd:
 - Tidligere bestyrelsesmedlemmer: Erik Andersen, Henning Lindberg, Jonna Vendelboe
 - Tidligere socialrådgiverkolleger og venner: Alfred Dam, Ole F. Hermansen, Lis Hillgaard, Hanne Reintoft, Rikke Skalkam
 - Familiemedlemmer: Eva Gulløv, Jette Razga, Tove Skovgaard-Petersen, Teit Teisen

⁶ 1938-1940 Kirsten Skovgaard-Petersen, 1940-1943 Inger Østergaard, 1943-1945 Kirsten Skovgaard-Petersen, 1945-1949 Else Bloch, 1949-1951 Paula Razga Madsen, 1951-1953 Margrethe Appel, 1953-1954 Paula Razga Madsen, 1954-1956 Inger Østergaard

2. Fire interviews fra 2011-13 som jeg alene og sammen med Bjarne Trier Andersen fra Historiegruppen i Socialrådgiverforeningen har foretaget med en tidligere formand og tre tidligere næstformænd, som findes på Socialrådgiverforeningens hjemmeside:
 - Tidligere næstformand Jonna Vendelsboe, 1955-56 og bestyrelsesmedlem 4 år 1950-56
 - Tidligere formand Erik Andersen 1956-59
 - Tidligere næstformand Alfred Dam 1959-60
 - Tidligere næstformand Henning Lindberg 1966-59
3. Mine interviews fra 2005-07 i *Indignation og vision – fokus på socialrådgiveruddannelsen og praksis 1937-76*, af Elsebeth Mortensen, Metropol 2010 med socialrådgiverne Margrete Appel, Alfred Dam, Ole Hermansen og Lis Hillgaard.

Bogen er blevet til i en løbende diskussion med Historiegruppen i Dansk Socialrådgiverforening, hvis opbakning til arbejdet har været meget inspirerende.

Elsebeth Mortensen
Oktober 2015

KIRSTEN SKOVGAARD-PETERSEN

Kort efter 25-årige Kirsten Skovgaard-Petersen blev uddannet på 1. hold ved Den sociale Skole i København, blev hun valgt som formand for den nystiftede socialrådgiverforening. Hun var med til at sikre foreningens overlevelse under opstarten og senere besættelsen, især med sit store engagement i bladet, som hun ønskede fyldigt og fagligt og selv skrev en lang række artikler til. Hun var også med stor entusiasme med til at sikre vejledning og faglig støtte til medlemmerne gennem Centralorganet, Centralkartoteket og ved at udvikle forskellige møder for medlemmerne.

Kort om Kirsten Skovgaard-Petersen

- Født 1913 - død 1964
- Uddannet på 1. hold ved Den sociale Skole i København i 1937-38
- Formand for Dansk Socialrådgiverforening 1938-40 og 1943-45
- 1938-39: Studierejse med stipendium til USA
- 1939-42: Socialhjælper i Esbjerg kommune
- 1947: Kandidatgrad i psykologi fra Københavns Universitet
- Underviste derefter på hospitaler og børnehave- og fritidshjems-seminarier
- 1951-slutningen af 50'erne: Ansat ved Bethedas rådgivningskontor
- Fra sidst i 50'erne: Psykologisk konsulent for Red Barnets børnehaver i Aarhus. Underviste på Jysk Børnehave- og Fritidshjemsseminarium

Ung formand med en mission

Kirsten Skovgaard-Petersen var 25 år, da hun blev færdig som socialhjælper på 1. hold i 1938. Hendes svigerinde Tove Skovgaard-Petersen fortæller i 2015 om hende, at faderen var en kendt domprovst, at hun var født ind i et stærkt kristent miljø, og at hun søgte sin egen vej væk fra det religiøse mod den sekulære og videnskabelige verden. For Kirsten Skovgaard-Petersen var Manon Lüttichaus højlydte erklæring om, at socialrådgiveruddannelsen skulle være vidensbaseret, en stærk tilskyndelse til at søge ind på den nye uddannelse.

Kort efter Kirsten Skovgaard-Petersen var færdiguddannet, blev hun valgt som formand for den nystiftede "Foreningen for Socialraadgivere uddannede ved Den Sociale Skole, København" (fra marts 1949 Dansk Socialrådgiverforening). I tilbageblikket kan man undre sig over, at formanden var så ung, men sådan måtte det nødvendigvis være med en ung uddannelse fra 1937 og en nystiftet fagforening fra 1938.

Meget tyder på, at Kirsten Skovgaard-Petersen var initiativtagernes, Manon Lüttichaus og Vera Skalts foretrukne formandskandidat. I referatet fra det forberedende møde 1. april 1938 understreger Vera Skalts, at foreningen først og fremmest er faglig, og referatet fortsætter med Kirsten Skovgaard-Petersens opbakning til synspunktet om, at "det økonomiske" kommer i anden række. Der var flere indvendinger, og en elev fra 2. hold "udtalte et stærkt Krav om, at Foreningens Hovedformaal skal være det økonomiske". Da Manon Lüttichau herefter udtalte, "at Socialhjælperen ikke først skulle komme med sine Krav, men bevise sin Uundværlighed og gøre en personlig Indsats, saa kan vi bagefter kræve det, der tilkommer os", fik hun aftenens største bifald.

Som formand for Socialrådgiverforeningen var Kirsten Skovgaard-Petersen indadtil stærkt engageret i - via det dupligerede medlemsblad "Meddelelser fra Foreningen af Socialhjælperne" (fra 1941 Socialrådgiveren) - at fodre medlemmerne med relevant og nyttig viden. Hun opmuntrede medlemmerne til at skrive i bladet: "Det er Foreningens ønske, at Bladet skal blive saa fyldigt, fagligt og godt som muligt, derfor forventer Bladets faste Medarbejderstab ogsaa, at alle Medlemmer selv vil medvirke hertil og selv indsende Artikler m.v., som kan have Interesse for Foreningens Medlemmer", skrev hun i oktober 1939.

Det skulle vise sig at blive svært at aktivere medlemmerne til at skrive til bladet. I sin anden formandsperiode i august 1943 konstaterede Kirsten Skovgaard-Petersen i et indlæg om bladets opgaver: "Endelig var det Tanken, at Medlemmerne kunde komme med Indlæg – og Diskussioner – angaaende Spørgsmaal fra deres Arbejde – noget, der endnu kun har fundet Sted i meget ringe Grad, men forhaabentlig vil tage til i Tiden, der kommer."

Eksemplariske bidrag

Kirsten Skovgaard-Petersen var engageret i at give bidrag til socialrådgiveruddannelsen, kvalificere praksis og opsøge socialt arbejde ude i verden. Efter et studieophold i 1938-39 i Jane Addams Houses i Chicago skrev hun på den baggrund i bladet om blandt andet socialt arbejde som fattigdomsbekæmpelse, arbejdet med at få bygget nye boliger, etableret børnehaver og ungdomsklubber, bladudgivelse og sundhedsprogrammer. Hun sluttede med at fremhæve, at det geniale ikke var programmets eksistens, men at socialhjælperne havde forstået at få det lagt ud til beboerne selv: "Det er dem Udførelsen af Programmet kommer an på". Hermed leverede Kirsten Skovgaard-Petersen første lektion i community work til bladets læsere.

I 1940 skrev Kirsten Skovgaard-Petersen artiklen "Socialhjælper på et Socialkontor" om sine erfaringer med børneværnsarbejdet i Esbjerg. Hun gik forrest og leverede det, hun ofte forgæves efterlyste fra sine kolleger.

I 1943 anmeldte hun "Afsporet Ungdom" af Kate Fleron, om ""små skæbner" om forbryderiske, sexuel udskejelte og forsømte børn". Som god socialrådgiver, forpligtet på praksis, påpegede Kirsten Skovgaard-Petersen, at der var fare for, at bogen blev sensationelt samtalestof snarere end en appel til forældrene.

Centralorganet og Centralkartoteket

Anden faglig støtte fra Kirsten Skovgaard-Petersens formandstid var Centralorganet, en af cand. jur. Aksel Skalts ideer, hvor medlemmerne kunne henvende sig til foreningens sekretær med faglige spørgsmål, som en kreds af sagkyndige ville hjælpe med. Spørgsmål og svar ville blive offentliggjort i bladet til glæde for kollegerne. Til trods for kraftig opfordring til at bruge Centralorganet skete det ikke, og Centralorganet sluttede i februar 1940. Socialrådgiveren

bragte fra starten meddelelser fra Socialministeriet om enkeltafgørelser i bladet. Sandsynligvis foretrak socialrådgiverne denne form for hjælp, så de undgik at udstille deres uvidenhed. Et andet tiltag, Centralkartoteket, var kollegahjælp og især kollegakontrol, som de mest erfarne socialrådgivere havde startet for at vejlede socialrådgiverne i det sociale arbejde og for at sikre ensartethed i arbejdsmetoder, at klientoplysningerne blev forsvarligt opbevaret, samt at "Klienterne ikke unødigt forstyrres af Husbesøg og Forespørgsler". Men også for at sætte socialrådgivere i forbindelse med læger, der arbejdede videnskabeligt, som kunne have brug for en socialrådgivers kunnen. Centralkartotekets sidste formål handlede om hjælp til bestemmelse af socialrådgiverens honorar. Efter februar 1940 omtales Centralkartoteket ikke mere, men kan godt have fungeret i praksis.

Bladet som vigtigste aktivitet

Fra starten i 1938 satsede Kirsten Skovgaard-Petersen og bestyrelsen på bladet som en vigtig aktivitet.

Kirsten Skovgaard-Petersen var redaktør af bladet, og i hendes første formandsperiode i foreningens første to år udkom ti blade. Under besættelsen gik det først fremad og så tilbage med bladudgivelsen: Elleve numre i 1942 og 1943 og så et fald til fem numre i 1945. Det var ikke nemt at producere blad, når der var papir- og pengemangel. Et nødråb, som blev bragt i bladet i januar 1944, handler om pengemangel til bladudgivelse med besked om, at bestyrelsen søger legater.

Medlemmerne var ikke trænet i at skrive faglige artikler, men Kirsten Skovgaard-Petersen var selv meget velskrivende, og hendes signatur var den hyppigste i bladet under faglige artikler og en stadig strøm af boganmeldelser. Hun bestræbte sig på at lægge et højt niveau, og i oktober 1939 meddeler hun: "Kirsten Skovgaard-Petersen gennemlæser og oversætter tekster på engelsk og tysk, Lilli Larsen tager sig af fransk og Siri Jensen af skandinavisk litteratur."

Centrale socialrådgivere i foreningen bakkede op og leverede artikler. I 1940 var der lange artikler af Anne D. Skouenborg om arbejdet som socialhjælper på Rigshospitalets psykiatriske afdeling, og den senere formand Paula Razga Madsen skrev om "Socialhjælperopgaver på Arbejdsskolen".

Udover et lille miljø af aktive socialrådgivere kunne Kirsten Skovgaard-Petersen som formand trække på foreningens venner, heriblandt fremtrædende folk i ministerier og Mødrehjælpen. Magna Nørgaard, jurist i Mødrehjælpen og passivt medlem af Socialrådgiverforeningen, skrev mange artikler, heraf flere med udgangspunkt i Mødrehjælpsarbejdet.

Nogle emner var tidstypiske på baggrund af 30'ernes økonomiske depression, arbejdsløshed og deraf følgende normopløsning. I bladet blev der blandt andet refereret fra et møde i 1944 i Juridisk Diskussionsklub om prostitution med blandt andet sociallæge Tage Kemp. Han var engageret i at fjerne årsagerne til, at kvinderne prostituerede sig i stedet for at straffe dem. Tage Kemp formulerede et ønske om, at socialrådgivere fik ansættelse i Dansk Værneselskab (privat filantropi) som tilsynsførende med prostituerede kvinder.

I august 1943 kom der faste rubrikker i bladet, som for eksempel "Besættelse af Stillinger" og "Vi gør opmærksom på", der henviste til artikler af interesse, hvoraf nogle kunne lånes i foreningen.

Man kan aflæse Kirsten Skovgaard-Petersen engagement i bladarbejdet. Her gjorde hun god brug af sine intellektuelle evner. Under besættelsen blev bladet foreningens vigtigste aktivitet i en tid, hvor det var vanskeligt at mødes.

Hr. og fru Skalts - og mødevirksomheden

Ægteparret Skalts, der var med til at starte uddannelsen og året efter Socialrådgiverforeningen, havde en dominerende indflydelse og var samtidig et samlingspunkt for Socialrådgiverforeningen.

Kirsten Skovgaard-Petersen samarbejdede med og blev bakket op af skolens leder Vera Skalts. På det forberedende møde i april 1938 refereres Aksel Skalts for ideer til en lang række opgaver, som foreningen kunne tage op. Forslag om foredrag for medlemmerne og medlemmernes rådgivning af uddannelsens lærere blev sat i værk, og Centralorganet blev som nævnt forsøgt - og nedlagt igen.

Den 3. oktober 1939, den første tirsdag i måneden, blev det første åbent hus holdt hos hr. og fru Skalts. Socialrådgiver Jenny Rubin berettede fra et studieophold i England om psykiatriske børnepoliklinikkens betydning. I marts 1940 talte ekspeditionssekretær Wechselmann om planer for ændringer af Folkeforsikringslovgivningen, en overbygning på aldersrenten, der måtte sættes i bero på grund af krigen. Åbent hus-møderne var præget af udsyn og højt til loftet. Disse møder fungerede som igangsætter af foreningens mødevirksomhed, men møder afholdt i privat regi sluttede i foråret 1940. Socialrådgiverforeningen havde brug for at stå på egne ben. Allerede i januar 1940 havde øjenlæge og kvindesagsforkæmper Estrid Hein optrådt i Domus Medica med "Beretning om Arbejdet i den sociale Kommission under Folkeforbundet". Foreningen satsede som noget nyt på møder, der involverede og krævede medlemmernes aktivitet. I oktober 1939 inviterede foreningen til Kammeratskabsaften i Kvindernes Bygning; det første af flere møder om erfaringsoverlevering for nye og gamle socialrådgivere.

I de kommende år holdt Socialrådgiverforeningen mange forskellige slags møder i Kvindernes Bygning. Bestyrelsen havde aktive forbindelser til Dansk Kvindesamfund, så det var et naturligt sted at afholde møder. Socialrådgiverforeningens kontakt til Dansk Kvindesamfund er en selvstændig historie, som ikke er skrevet.

Foreningen holdt sig i beredskab

Selvom Socialrådgiverforeningen ved etableringen lagde vægt på faglig dygtiggørelse, var man ikke blind for vigtigheden af, at foreningen skulle lære at handle som en klassisk fagforening. I september 1938 var der foredrag i foreningen om fagforeningsarbejde ved sekretær Lolle fra De samvirkende Fagforbund.

I september 1939 blev bestyrelsen udvidet fra fem til syv medlemmer. I 1939 flyttede Kirsten Skovgaard-Petersen til Esbjerg for at starte som socialhjælper ved Socialkontoret i Esbjerg Kommune. Det blev vanskeligt for hende samtidig at varetage formandsjobbet, og i 1940 tog Inger Østergaard over som formand. Som menigt medlem af bestyrelsen skrev Kirsten Skovgaard-Petersen fortsat artikler til bladet.

I 1942 vendte Kirsten Skovgaard-Petersen tilbage til København, og i 1943 blev hun igen valgt som formand for Socialrådgiverforeningen. Den 22. maj samme år skrev Kirsten Skovgaard-Petersen, at der på grund af mørklægning og vanskelige trafikforhold ikke var særlig god tilslutning til møderne. Foreningens økonomi var vanskelig, og man ville derfor koncentrere sig om enkelte møder: "et Efterårsmøde og et Store Bededagsmøde samt muligvis et Møde i Janu-

ar". Bladet ville udkomme som sædvanligt. "Så længe Foreningen er saa lille, er det én af dens væsentligste Opgaver at holde sig i Beredskab, saaledes at den er klar til at tage større Opgaver op, naar Tiden kommer."

I "Nytårshilsen til Medlemmerne" fra 1945 udtrykte Kirsten Skovgaard-Petersen håb til fremtiden: "hvem af os ser ikke frem til, at vi kan starte Studiekredse, afholde maanedlige Møder, Aarskursus og lign. med aaben drøftelse af sociale Problemer – men mon ikke det lidt, vi har haft under nuværende Forhold, har været af særlig betydning for os? Jeg tror det, og den store Tilslutning til Storebededagsmødet vidnede da ogsaa herom". Nytårshilsenen afsluttedes med en indrammet meddelelse om bladet, som var det væsentligste bindeled mellem medlemmerne. Kirsten Skovgaard-Petersen understregede: "Skal bladet nogenlunde kunne løse den Opgave, er det nødvendigt, at Medlemmerne selv medvirker hertil ved at skrive om deres Arbejde o.l."

Med et lettelsens suk

Censuren under besættelsen kunne aflæses i bladet. Der var kun få og diskrete hentydninger til krigen og besættelsen. Et eksempel er fra nytårshilsenen fra 1944: "Vi ved at de nuværende forhold arbejdsmæssigt stiller store krav", der på generalforsamlingen i maj 1945 blev fulgt op med tydelig tale: "Det er ganske naturligt at Krigstiden har medført særlige vanskeligheder for socialrådgiverne. Krig og social Nød hører uløseligt sammen, og derfor har Foreningens medlemmer gennemgaaende været overbebyrdet med Arbejde."

Kirsten Skovgaard-Petersen og Inger Østergaard tog ansvar for foreningens overlevelse i den første svære tid og holdt skuden flydende under besættelsen. Det har sandsynligvis været med et lettelsens suk, at hun og Inger Østergaard sluttede i bestyrelsen i maj 45. De overlod roret til nye kræfter i foreningen. Else Bloch, der som studerende var blevet valgt ind i bestyrelsen i 1944, blev ny formand i 1945.

Efterskrift om Kirsten Skovgaard-Petersen

Efter 1945 gled Kirsten Skovgaard-Petersen Socialrådgiverforeningen af syne. Hun begyndte at studere psykologi på Københavns Universitet og blev færdig som cand. psyk. i 1947.

I sin formandstid var Kirsten Skovgaard-Petersen leder af en studiekreds på Den sociale Skole om "Undervisnings- og opdragelsesvanskeligheder". Titlen havde hun fra en nyudkommet bog - det sidste nye inden for pædagogisk-psykologisk faglitteratur - som hun havde anmeldt i bladet. Dette og andre eksempler pegede frem mod hendes senere uddannelse og arbejde som psykolog med undervisning og rådgivning inden for børne- og ungeområdet.

Kirsten Skovgaard-Petersen valgte to gange at starte på en helt nyetableret uddannelse; første gang socialrådgiveruddannelsen i 1937 og anden gang kandidatuddannelsen i psykologi, der startede i 1944. Kirsten Skovgaard-Petersen havde gåpåmod og lyst til at prøve det nye og udforske verden. Samme år, som hun var blevet færdig som socialrådgiver, tog hun til Chicago på studieophold i Jane Addams Houses. I slutningen af 50'erne blev Kirsten Skovgaard-Petersen, som lærer på Jysk Børnehave- og Fritidshjemsseminarium i Aarhus, af sine studerende omtalt som en fremragende underviser. Med sin ansættelse i Aarhus, med fysisk og psykisk afstand til sin familie og baggrund, konsoliderede hun sin egen retning i livet.

Kirsten Skovgaard-Petersen omkom i 1964 ved en trafikulykke. Hun blev kun 51.

INGER ØSTERGAARD

Inger Østergaard var en pligtopfyldende og strategisk stærk formand, som med sit engagement i både Mødrehjælpen og socialrådgiveruddannelsens bestyrelse havde bred indflydelse på faget. Hun var med til at stifte Socialrådgiverforeningen, hvor hun gennem årene var både sekretær, formand af to omgange, næstformand og menigt bestyrelsesmedlem – helt til ét år før sin død. Hun var med til at styre foreningen gennem besættelsen og efterkrigstidens pengenød. Samtidig var hun med til at sætte skub i det internationale samarbejde, netværk med andre fagforeninger og udvikling af både uddannelse og efteruddannelse.

Kort om Inger Østergaard

- Født 1911 - død 1970
- Uddannet på 2. hold ved Den sociale Skole i København i 1937-39
- Formand for Dansk Socialrådgiverforening 1940-43 og 1954-56

- 1939-1970: Ansat som socialrådgiver i Mødrehjælpen, ekspeditionssekretær samme sted
- Mange faglige tillidsposter gennem hele sit liv

Pligt og engagement

Inger Østergaard var en pligtopfyldende kvinde, som fra start til slut i sit socialrådgiverliv stillede op, når der var brug for hende. Hun var med til at stifte Socialrådgiverforeningen og var formand i to perioder; først i svære tider under besættelsen, og senere midt i halvtresserne i en mere optimistisk tid. Egentlig trak hun sig fra bestyrelsen på generalforsamlingen i marts 1940, men tre måneder senere, i juni 1940, blev hun valgt til formand på en ekstraordinær generalforsamling. Hun var i første omgang formand indtil 1943. Efter en usikker periode var der på generalforsamlingen i 1954 kampvalg til formandsposten, hvor hun blev valgt med stor majoritet.

Det siger noget om Inger Østergaards lederevner, at hun med ti års mellemrum og under meget forskellige vilkår formåede at drive foreningen fremad og i 1956 sikre fornyelse. Her opfordrede hun den 28-årige, ret nyuddannede socialrådgiver Erik Andersen til at stille op til formandsvalg, og han blev valgt. Inger Østergaard blev i bestyrelsen, hun fortsatte som næstformand indtil 1958 og derefter som menigt medlem af bestyrelsen til 1969 -et år før sin død.

Inger Østergaard boede i sin formandstid i Clara Rafaels Hus på Østerbrogade, og her holdt Socialrådgiverforeningen sine bestyrelsesmøder. Clara Raphaels Hus er et kollektivhus fra

1920, oprettet af kvinder for kvinder, og "beboerne skal være enligstillede, hæderlige og fortrinsvis selverhvervende kvinder".

I Inger Østergaards anden formandsperiode 1954-56 samarbejdede hun med kontorassistent Britta Zöllner, der var ansat som foreningens sekretær og også boede i kollektivhuset. Inger Østergaard boede der, til hun - efter sin mors død i 1958 - overtog forældrenes lejlighed nord for København. Her boede hun resten af sit liv.

En tillidsvækkende embedsmand

Inger Østergaard blev beskrevet som en diskret embedsmandstype, men hun var selvbevidst. Hun forstod at placere sig strategisk, så hun kunne få indflydelse på fagets vitale institutioner. Som ekspeditionssekretær i Mødrehjælpen i København, en social institution med socialpolitiske ambitioner, var hun medlem af bestyrelsen for socialrådgiveruddannelsen i København. Da hun samtidig var medlem af Socialrådgiverforeningens bestyrelse, var hun centralt placeret i alle fagets diskussioner og beslutninger.

Undervejs var Inger Østergaard sekretær, formand og næstformand i Socialrådgiverforeningen, og hun var dirigent på knap halvdelen af foreningens generalforsamlinger i perioden 1938-56. Inger Østergaard var en tillidsvækkende person, man gerne ville vælge til en bestyrelse. Det var hendes person og ikke position, der var baggrunden for, at hun blev siddende i bestyrelsen for Den sociale Højskole i København⁷ resten af sit liv.

Med bladet som eneste kilde er nutidens billede af Inger Østergaard som formand for Socialrådgiverforeningen i begyndelsen af 40'erne og midt i 50'erne ret anonymt. En sjælden gang viste hun følelser, for eksempel da hun i 1952 i en løndiskussion i Socialrådgiveren med Holger Schøler følte sig trådt over tæerne. Ellers var Inger Østergaards skrivestil formel.

De levende kilder⁸ giver i tilbageblikket flere nuancer til billedet af Inger Østergaard. Henning Lindberg, der kendte Inger Østergaard fra bestyrelsesarbejde i Socialrådgiverforeningen i 60'erne fortæller i 2012: "Så var der Inger Østergaard, som jo også havde været formand. Hun var en meget sød og venlig dame, som vi var Des med. Frk. Østergaard var meget formel og stemte konservativt". Jonna Vendelboe, der sad i bestyrelsen i 50'erne og var Inger Østergaards næstformand fra 1955-56, siger, at Inger Østergaard var bestemt og god til at skære igennem. Jonna Vendelboe fik et nært og fortroligt samarbejde med hende. Lis Hillgaard, som var ansat under Inger Østergaard i Mødrehjælpen i 50'erne, beskriver hende som nydelig og korrekt - som embedsmandstypen, hvis socialrådgiveridentitet var at forvalte loven, men med varme og forståelse for menneskers problemer. Kolleger fra Mødrehjælpen afsluttede i 1970 deres mindeord om hende i Socialrådgiveren med ordene: "Inger Østergaard var højt begavet og rigt facetteret – et menneske af virkelig format. Derfor er savnet stort – så stort, at det er tungt at bære."

Opsøgende socialrådgivere

Inger Østergaard skrev ikke meget, men i oktober 1940 rapporterede hun og kasserer Karen Johanne Gregersen fra studiedage på Socialinstituttet i Stockholm, hvor de deltog i et seminar sammen med næsten 200 andre, fortrinsvis svenske, deltagere. Det handlede om gamle, arbejdsløse, finlandsevakuerede og specielt om de forældreløse finske børn. Depressionen og

⁷ I 1938 var navnet Den sociale Skole, i 1961 Danmarks sociale Højskole som i løbet af 60'erne ændredes til Den sociale Højskole i København/Århus osv.

⁸ Kontakter og samtaler fra perioden 2013-15

arbejdsløsheden var roden til alt ondt, og man diskuterede usædelighed og kriminalitet, druk- kenskab og hjemmenes opløsning. Og helt friske eksempler på svensk korporation: Arbejds- givere opfordredes til at interessere sig for de unges fritid, og fagforeninger berettede om kampagne mod alkoholisme.

Socialinstituttet i Stockholm var på daværende tidspunkt, især i kraft af Myrdalernes⁹ fremsy- nede velfærdstænkning, den mest inspirerende forsknings- og uddannelsesinstitution to unge socialrådgivere kunne opsøge. Manon Lüttichau havde kontakt til Socialinstituttet, så måske har hun bakket op om besøget. Der skulle mobiliseres mod og selvtillid, når to næsten nyud- dannede socialrådgivere fra en meget ny uddannelse skulle matche de svenske kolleger. I ar- tiklen kan man mærke Inger Østergaards og Karen Johanne Gregersens engagement i konkre- tisering og detaljeridommen.

Pengenød

Ved Inger Østergaards afgang som formand i 1956 stillede medlemmerne forslag om, at årets overskud skulle gå til Inger Østergaard som påskønnelse for det store arbejde, hun havde ud- ført for foreningen. Inger Østergaard takkede for tanken og overdrog pengene til "foreningens gavn". Medlemmernes gestus skal som beskuer i dag ses på baggrund af foreningens tilbage- vendende pengeproblemer. Året før havde formanden sammen med bestyrelsen været med til at træffe to triste beslutninger.

I 1955 - med Harriet Holst som offensiv redaktør - foreslog redaktionen et særnummer af So- cialrådgiveren, der "ikke blot skulle "sælge" socialrådgivere, men først og fremmest virke til almindelig oplysning om, hvad socialrådgiverne er, kan og vil". Der skulle oplyses om, at soci- alrådgiverne ikke var "altnuligfolk", men kvalificerede specialister med en indstilling til klien- terne, som kunne sammenlignes med sociallægens. Sociallægen, en ny funktion, var et forbil- lede for socialrådgiverne. Men da et særnummer ville koste 2.000 kr. + porto, satte bestyrel- sen projektet i bero. Og ikke nok med det; foreningens pengekøb førte også til udmeldelse af Danske Kvinders Nationalråd. Inger Østergaard kæmpede for at få styr på økonomien, hvilket blev gjort muligt midt i 50'erne af et stigende medlemstal.

Organisationens drift

Da Inger Østergaard blev formand i 1940, organiserede Socialrådgiverforeningen sig med for- mand, sekretær, redaktør og træffetider, og der blev nedsat et lønudvalg. Inger Østergaard var dygtig til at administrere foreningen, men bortset fra nogle mødereferater skrev hun som sagt kun lidt. Til gengæld gav hun plads for dygtige og engagerede redaktører. I 1940 blev Carl August Steenberg (hold 3) redaktør af bladet, men allerede året efter, i 1941, overtog Theresia Berthelsen (også fra hold 3) redaktørposten. Inger Østergaard trak på solide kolleger fra Mødrehjælpen, blandt andre jurist Magna Nørgaard, som kom i redaktionen og overtog redaktørposten fra 1943 til 1945.

Redaktørposten var en stor arbejdsopgave, måske især for nyuddannede socialrådgivere. I starten var der løbende udskiftning i redaktionen. I Inger Østergaards anden formandstid blev Harriet Holst (hold 15) redaktør i 1955. Hun blev på posten til 1958.

⁹ "Alva og Gunnar Myrdal var de mest fremtrædende socialingeniører i mellemkrigstidens Sverige. Det var deres ideer, der lå til grund for store dele af den sociale og økonomiske politik, som prægede Sverige fra 1932 og op gennem de følgende årtier." Socialdemokratiske Tænkere, 2014.

Kort om det faglige stof

I 1940'erne viste Socialrådgiverforeningen sig i bladet med en udadvendt og indadvendt side: Foredrag om "Overgangsalder" og artikel om "Roarchackske formtydningsforsøg" var nyt fra den store verden, mens socialrådgiver Inger Tuxens artikel om "En Socialrådgivers Arbejde ved Kirken", og Manon Lüttichaus artikel "Lidt om sygehjem" var nyt fra den socialrådgiverfaglige verden. Stof om Mødrehjælpen, om abortfrekvens, om love og bekendtgørelser og om ændringer i 30'ernes socialreform var faglig ajourføring.

Redaktionsudvalget fremhævede, at man havde repræsentanter fra Mødrehjælp, børneværn, politi og Sverige. Man tilstræbte bredde. Da Carl August Steenberg i 1940 blev ny redaktør, satte han ligesom Kirsten Skovgaard-Petersen sit tydelige præg på bladet med nye emner, artikler om kost og sundhed, om moderne arbejdsforhold, om fagbevægelse og om erfaringer som personalekonsulent.

Kom til møde!

Foreningen tog i starten initiativ til mange forskellige slags møder. Her er eksempler fra efteråret 1940: Kammerataften med forskellige årgange socialrådgivere i Sygeplejerskernes Hus, weekendmøde i november og institutionsbesøg hos Galle og Jessen, hvor en sygeplejerske fortalte om sit arbejde på fabrikken. En juninat i 1941 drog socialrådgiverne på fugletur, samme år afholdt man et møde i Odd Fellow Palæet for studerende og uddannede socialrådgivere, og i maj 1942 var der "Fællesmøde med Arbejds- og Beskæftigelsesterapeuter".

Foreningens vilje til at styrke fællesskaberne mellem socialrådgiverne var stor, men det var op ad bakke. På grund af for ringe fremmøde til diskussionsaftener besluttede bestyrelsen at arrangere sådanne møder sammen med andre foreninger, og i november 1941 skrev Inger Østergaard i sin leder under overskriften Medlemmerne: "Mørkelægningstider er ikke Mødetider, derfor færre møder." Under besættelsen var det altså på grund af mørklægning vanskeligt for socialrådgiverne at mødes på hverdage, så møderne tyndede ud, og foreningen satsede på weekendmøder i løbet af året. Men også efter krigen viste denne beskedne model sig at være den bedste for den lille landsdækkende forening.

Skub i det internationale samarbejde

Inger Østergaard deltog som Socialrådgiverforeningens repræsentant i International Federation of Social Workers', IFSW, konference i 1952 i Genua.

På generalforsamlingen i 1954 aflagde hun beretning fra Det Internationale Sekretariat om studiebesøg og forskellige samarbejder. Og igen-igen appellerede Inger Østergaard til medlemmerne om beretninger fra deres arbejde, som nu også blev efterspurgt fra udlandet. Til slut beklagede hun, at Socialrådgiverforeningen ikke havde turdet påtage sig værtskabet for et IFSW-møde i København, hvorfor mødet i stedet ville blive afholdt i Amsterdam samme år. Måske var det denne takken nej til værtskab, der nagede, og som var med til at sætte skub i det internationale samarbejde i 1954. I 1956 meddelte bestyrelsen i hvert fald, at man havde søgt om optagelse i IFSW.

I 1954 var der straks opbakning i Socialrådgiveren med artikler med internationalt indhold. Der var flere artikler om engelske erfaringer med praktikanter af Inger Østergaard, og om "Internationale horisonter i socialt arbejde" fra konference om socialt arbejde i Indien i 1952.

Det internationale engagement blev holdt varmt. I 1954 deltog socialrådgiverne Paula Razga Madsen og Rikke Skalkam i IFSWs konference i Amsterdam og rapporterede hjem med fynd og klem om, hvordan "Amsterdam løser sit boligproblem".

Start på 50'ernes uddannelsesprojekt

Kort efter socialrådgiveruddannelsens start i 1937 talte man om nødvendigheden af supplerende kurser, som senere i historien ofte omtales som specialkurser. I Inger Østergaards første formandstid var der mange forgæves anstrengelser, men i den anden formadsperiode var der skred i udviklingen af grund- og efteruddannelse. Det var Inger Østergaard, der som formand i 1941 måtte fortælle om aflysningen af et fagligt repetitionskursus - men det var også hende, der som formand kunne meddele på generalforsamlingen i 1956, at det første opfriskningskursus var afsluttet.

Inger Østergaard og Vera Skalts havde et løbende samarbejde i Mødrehjælpen, som givetvis også har befordret samarbejdet om Socialrådgiverforeningen. I Inger Østergaards første formandsperiode var Vera Skalts både leder af Mødrehjælpen og uddannelsen og meget aktiv i Socialrådgiverforeningen. I Inger Østergaards anden formandsperiode var Vera Skalts ophørt som leder af uddannelsen, og hendes indflydelse på foreningen var mindre.

Vera Skalts understregede ofte, at den enkelte elev skulle overbevise omverdenen om uddannelsens betydning. Da Den sociale Skole i 1942 fik statsstøtte, og uddannelsen blev toårig, formulerede Vera Skalts et ønske om et tremåneders specialkursus. Sådan ét havde man allerede holdt i Mødrehjælpen.

Men selvom grunduddannelsen i 1942 blev forlænget, havde efteruddannelsen lange udsigter. Foreningen prøvede at holde socialrådgivernes faglige niveau oppe og etablerede "Læsemappen", som krævede et særligt medlemskab. Som socialrådgiver bidrog man med et relevant tidsskrift og modtog andre medlemmers tidsskifter inden for en måned. Ordningen administreredes af Socialrådgiverforeningen.

I 1955 lød det lovende i Socialrådgiveren: "Social skole i Aarhus? Gode udsigter!", fulgt op på Årsmødet, der handlede om Den sociale Skole i København, og fulgt op i bladet med et langt interview med skolens nye leder Robert Watt Boolsen - oven i købet med foto! Næste Årsmøde i 1956, der foregik på Den sociale Skole, handlede om praktikantordning og "Bedømmelse af praktikanter". I Inger Østergaards anden formandstid midt i 50'erne¹⁰ var socialrådgiveruddannelse og især dens praktik et varmt emne.

I 1956 udarbejdede foreningens Uddannelsesudvalg et spørgeskema til socialrådgivere, om hvorvidt deres uddannelse havde fulgt med udviklingen. Spørgeskemaet var fulgt op af et tilbud om et opfriskningskursus af lovstof.

Nye mødeinitiativer og nye netværk

Tidligt i foreningens liv arrangeredes weekendmøder i Aarhus. Da fynboerne i 1955 ønskede, at weekendmøder på skift skulle holdes i Odense og Aarhus, havde Inger Østergaard ikke store forventninger til fynboerne og svarede lidt mat: "Hvis Odense kan skaffe oplægsholder tages

¹⁰ Fra begyndelsen af 50'erne startede et stort lovgivningsarbejde på hele uddannelsesområdet. Det som understøttedes af økonomiske investeringer, som tredobledes fra 1952-74. (Erik Jørgen Hansen: *Lighed gennem uddannelse*, Socialforskningsinstituttet, 1978)

spørgsmålet op". Kort efter blev der slået på tromme i Socialrådgiveren: "Week-endmøde i Odense". Næste nummer var med program, og kort efter blev der bragt ros til Odense, "der magtede det lige så godt som Aarhus".

Midt i 50'erne brugte Socialrådgiverforeningen kræfterne på at opbygge og pleje netværk til andre foreninger både inden og uden for landets grænser. I 1956 annonceredes om noget nyt: Nordisk socialrådgivermøde i København.

At trække sig i god ro og orden

Inger Østergaard var konservativ med et stærkt og forpligtende socialt engagement. Da hun trådte tilbage efter sin første formandsperiode i 1943, takkede hun sine kolleger i bestyrelsen og sagde: "det er ikke af Uvilje, at jeg nu ønsker at nedlægge Formandshvervet, som har været mig betroet i 3 Aar, og det har naturligvis glædet mig fra mange Sider, at høre ønsket om en Fortsættelse, men jeg synes det er rigtigst for Foreningens Skyld, at der kommer nye Kræfter til og nyt Initiativ".

I sin sidste formandsberetning på generalforsamlingen i 1956 betonedede Inger Østergaard, at foreningen var en ren faglig og upolitisk sammenslutning, og hun var med til at stille forslag om at ophæve elevernes adgang til at stå som ekstraordinære medlemmer af foreningen. Inger Østergaard ville forhindre, at eleverne, som efterhånden var mange, skulle få en dominerende indflydelse. Bestyrelsen tabte afstemningen. Ole F. Hermansen, der deltog som elevrådsformand, siger i 2014: "Man mente vist, at det ville kunne styrke foreningen. Som formand for elevrådet måtte jeg argumentere imod forslaget, og det blev ikke til noget. Det var efter min erindring en fair "dialog", vi havde og i mit senere samarbejde med Inger Østergaard, har jeg aldrig hørt for det".

Inger Østergaards socialkonservative holdninger kunne have givet vanskeligheder i bestyrelsesarbejdet i Socialrådgiverforeningen og på Den sociale Højskole i slutningen af 60'erne, hvor socialrådgivernes politiske holdninger og de studerende krav om indflydelse radikaliseredes - men hun sluttede i 1969/70 i god ro og orden.

ELSE BLOCH

Else Bloch var en markant formand, som ikke var bange for at sige sin mening tydeligt og stå ved den – heller ikke når det modstred med gængse synspunkter. Hun beskrives som temperamentsfuld og med en stor arbejdskapacitet. Blandt andet var hun, sideløbende med formandskab og engagement i Socialrådgiverforeningen, i cirka 30 år sekretær i Socialpolitisk Forening, hvorved hun knyttede tætte, nyttige bånd mellem foreningerne. Hun blev formand for en næsten ny bestyrelse bestående af nyuddannede socialrådgivere, og trods skuffede forventninger efterlod hun i 1949 formandsposten til en forening i fremgang.

Kort om Else Bloch

- Født 1913 - død 1987
- Uddannet på 7. hold ved Den sociale Skole i København i 1942-44
- Formand for Dansk Socialrådgiverforening 1945-49

- 1944: Socialrådgiver i Mødrehjælpen og sekretær i Socialpolitisk Forening
- 1945: Medarbejder i Ungdomskommissionen under cand. polit. Henning Friis, konsulent i Arbejds- og Socialministeriet
- 1945: Som socialrådgiver bistod hun retspsykiater overlæge Max Schmidt i udarbejdelse af mentalobservationer og -erklæringer i landssvigtersager
- Fra 1948: Afdelingsleder i Mødrehjælpen og stadig sekretær i Socialpolitisk Forening
- I 50'erne: Timelærer i socialrådgivning på Den sociale Højskole i København og senere på Den sociale Højskole i Aarhus
- I 60'erne: I en periode leder af SIND's sekretariat

En tydelig stemme

Socialrådgiverforeningen var på lavt blus efter besættelsesårenes begrænsninger med udgangsforbud, varerationering, papirmangel og censur. I 1945 forestillede bestyrelsen sig en ny start for foreningen. Men det er usikkert, om medlemmerne generelt på det tidspunkt delte den forventning. Else Bloch havde en stor arbejdskapacitet - det kan man aflæse af hendes CV.

Else Bloch står selv i dag klart i erindringen hos tidligere socialrådgiverstuderende og kolleger. Hun var en markant person med sine meningers mod, der ikke var bleg for at gå op imod gængse opfattelser og støtte personer og oppositionelle synspunkter. Else Bloch havde en tydelig stemme i nytårshilsenen til medlemmerne og i referater fra generalforsamlinger.

Typograflærling Alfred Dam mødte Else Bloch i Socialpolitisk Forening midt i 50'erne, hvor hun var sekretær og havde hende senere som timelærer på Den sociale Højskole. Alfred Dam fortæller, at hun som sekretær fungerede som foreningens forretningsfører. Trods sit mangeårige engagement i Socialpolitisk Forening - ca. 30 år fra 40'erne til ind i 70'erne - var hun i alle årene kun synlig i Socialpolitisk Forenings blad med navn og funktion; der var ikke et eneste foto og ingen personlige oplysninger om Else Bloch. Hun var en kvinde, der var dedikeret til sagen.

Else Blochs personlighed og engagementer

Socialrådgivere, der kendte Else Bloch, fortæller i dag om en flot, slagfærdig, temperamentsfuld og energisk kvinde. En anden af hendes tidligere elver Ole F. Hermansen, fortæller, at hun ikke var sjov at være uvenner med. Alfred Dam siger, at hun havde organisatorisk talent, og at hun havde et godt tag på journalisterne, helt generelt. Socialrådgiver Rikke Skalkam, der i 50'erne var ansat i Mødrehjælpen under Else Bloch, følte sig forstået, set og hørt. Socialrådgiver Hanne Reintoft var ansat under Else Bloch i begyndelsen af 60'erne og beskriver hende som en myndig person; streng men retfærdig. Hanne Reintoft omtaler Else Bloch som en ægte repræsentant for Mødrehjælpens personalepolitik, hvor man stolede på medarbejderne, der havde høj bevillingskompetence i klientarbejdet.

Alfred Dam fortæller, at Else Bloch var aktiv i modstandsbevægelsen, og fra Rikke Skalkam lyder det, at Else Bloch ligesom flere andre socialrådgivere var aktiv i DKP. Else Bloch trak på sine forbindelser, da Socialrådgiverforeningen i 1946 afholdt St. Bededagsmødet i Land og Folks bygninger for første og eneste gang.

Sidst i 50'erne var Else Bloch timelærer i socialrådgivning på Den sociale Højskole i København for blandt andre Alfred Dam og Ole F. Hermansen. Sidstnævnte genså Else Bloch til sit 25-års socialrådgiverjubilæum i 1982, hvor hun var den samme som dengang; stærk og frisk.

Forventninger om en ny start

Som studenterrepræsentant blev Else Bloch i 1944 medlem af Socialrådgiverforeningens bestyrelse. I maj 1945 blev hun enstemmigt valgt til formand sammen med en næsten ny bestyrelse. Næstformanden var uddannet i 1943, de øvrige var fra 1944 og 1945.

I Socialrådgiveren fra september/oktober 1945 skrev næstformand Ester Grønlund med store bogstaver: "Til Medlemmerne!", og fortsatte med en overskrift fuld af forventning: "En ny Verden skal genopbygges". Det handler både om den store verden og den lille socialrådgiververden. I januar 1946 ønskede Else Bloch medlemmerne godt nytår ved at se tilbage på 1945 som et stille og passivt år, og se frem til at foreningen - efter de lange krigsår - ved alle medlemmers hjælp kunne blive i stand til at holde møder og "i Fællesskab kan drøfte de mange og alsidige Problemer, der netop nu trænger sig paa indenfor næsten alle Grene af vort Arbejde". Lad os komme i gang, siger en utålmodig formand.

Bladet i vanskeligheder

Medlemsbladet var et vigtigt bindeled indadtil og ansigt udadtil.

Fra starten havde foreningen en ambition om fagbladet som månedsblad undtaget feriemåneder, og i perioden 1941-1943 lykkedes det. Papirmangel var dog ikke kun et problem under besættelsen, men også flere år efter. Bunden blev nået i 1947 med kun to udgivelser grundet både papirmangel og typografstrejke.

Ved foreningens 10-års jubilæum i 1948 var det Else Blochs ønske, at bladet fremover skulle udkomme med seks numre årligt. Praktiske og økonomiske grunde var sikkert forklaringen på, at bladet de følgende år i stedet udkom med fire meget fyldige dobbeltnumre fyldt med lange artikler om aktuelle socialrådgiveremner omeksempelvis samarbejde med skolepsykologer, behandling af tuberkulosepatienter, danske socialrådgiveres psykiatriske uddannelse i England og socialrådgiverstævne i Holland.

De tre første formænd brugte bladet forskelligt: Kirsten Skovgaard-Petersen formidlede fagligt stof, mens Inger Østergaard og Else Bloch skrev ledere og mødereferater.

En bramfri formand

Fra Else Blochs første formandsberetning på generalforsamlingen i maj 1945, blev der i bladet bragt følgende med Inger Østergaard som nøgtern referent:

"Jeg skal ved denne Lejlighed ikke undlade at bemærke, at jeg ikke een men mange Gange fra Medlemmernes Side bliver bombarderet med Kritik, for det meste, fordi Foreningen ikke afholder flere Møder og fordi Medlemmerne ikke modtager Bladet gennem Postvæsenet. Det er lidt vanskeligt at forstaa den Kritik, naar det Gang på Gang viser sig, hvor lille Mødeprocenten ved de afholdte Møder er. Vi holder muligvis ikke de Møder medlemmerne ønsker, men der er intet Bestyrelsen hellere vil end modtage Forslag, og det beder vi tit nok om i Bladet, men se om vi faar noget Svar". Og videre: "Det er muligt, at det er os der ikke duer, men i alle Tilfælde er det af allerstørste Betydning for en Forening, at Bestyrelsen kan mærke, at medlemmerne staar bag og er interesserede i at holde Liv i den. Det er sørgeligt at skulle sige det, men vi har svært ved at mærke dette Sammenhold."

Det er tydelig tale fra en vred, men ikke humorforladt formand. Der blev ikke refereret nogen efterfølgende diskussion. Beretningen godkendtes enstemmigt, så de fremmødte deltagere må have været enige i kritikken.

Dobbeltengagement i Socialpolitisk Forening og Socialrådgiverforeningen

På generalforsamlingen i 1947 lød der lidt mildere toner fra formanden: "Interessen for Foreningen synes at være stigende. Der paatænkes derfor afholdt i hvert Fald et Efteraarsmøde samt to Møder i Foraaret 1948. Bestyrelsen mener ikke, at man bør samle Medlemmerne til flere Møder paa Grund af den meget aktive Socialpolitiske Forening, der er i Stand til at afholde mange flere Møder end vi." Det var en realistisk og ressourcebevidst formand, der talte. I forlængelse heraf foreslog Else Bloch kontingentnedsættelse, da man ikke havde store udgifter til møder, og i samme åndedræt foreslog hun, at medlemmerne individuelt tegnede sig for bidrag til et elevlegat. Nedsættelse af kontingent og bidrag til elevlegat, så gik det lige op! Begge forslag blev vedtaget. Et år efter var der samlet ind til et elevlegat, men da ønsket var to elevlegater, fortsatte indsamlingen.

Samtidig med sin formandspost i Socialrådgiverforeningen var Else Bloch sekretær i Socialpolitisk Forening. Det fremgik tydeligt af Socialpolitisk Forenings medlemsblad, at det var en udpræget mandeklub med mange højt placerede embedsmænd og forskere på vej i en lovende karriere. Man kan let forestille sig, at for Else Bloch - en ung og ambitiøs formand med hensyn til den socialpolitiske sag - har Socialrådgiverforeningens diskussions- og aktivitetsniveau virket beskedent sammenlignet med det, hun kendte fra Socialpolitisk Forening. Men selvom Else Bloch satte pris på Socialpolitisk Forenings skarpe hjerner, var hun ikke ukritisk. Så da typograflærlingen Alfred Dam i 50'erne meldte sig ind, sagde hun: "Det har de rigtig godt af!". I

kraft af sin dobbeltrolle bidrog Else Bloch meget aktivt til at knytte tætte bånd mellem Socialpolitisk Forening og Socialrådgiverforeningen. Bånd, som var nyttige for begge parter og siden blev videreført.

Faglig status og oprustning i jubilæumsåret 1948

Lederen "Godt Nytaar!" fra januar/februar 1948 indledte med at omtale foreningens 10-års jubilæum den 12. maj 1948. Else Bloch fremhævede værdien af impulser fra udlandet via socialrådgiveres uddannelse og deltagelse i den internationale socialrådgiverkongres i Paris i sommeren 1947. Og så hævdede hun stemmen: Medlemmerne skulle vise foreningen interesse, og der skulle arbejdes for supplerende uddannelse, nye arbejdsområder og bedre lønplacering.

Det traditionelle Storbededagsmøde havde i jubilæumsåret 1948 fuldt hus med 70 deltagere, hvilket svarede til cirka halvdelen af foreningens medlemmer. Temaet var: "Hvilke Krav bør der i Dag stilles til Socialraadgivere?". Oplæggene ved direktør i Mødrehjælpen og skoleleder Vera Skalts, socialdirektør Orla Jensen fra Aarhus og læge i Mødrehjælpen Henrik Hoffmeyer blev efterfølgende trykt i fuld længde i bladet. De var alle tre kendte og kritiske socialpolitiske opinionsdannere og engagerede i socialrådgiveruddannelsen og faget. På den baggrund gjorde de deres bedste for at vække socialrådgiverne til dåd. Programmet vidner om et godt netværk og interesse og engagement for uddannelsen hos andre aktører og personer.

I socialrådgiverkredse havde Vera Skalts en helt en særlig pondus. Det fremgår, at foreningens bestyrelse havde bedt Vera Skalts om at ruske op i socialrådgiverne og deres faglighed. Hun havde påtaget sig opgaven, og hun lagde ikke fingrene imellem - "nu staar jeg jo ikke som Medlem af en Roseklub, og jeg har forstaaet, at jeg netop skal fremhæve Manglerne", sagde hun ifølge referatet. Og hun talte om socialrådgivernes manglende aktivitet og initiativ: Ingen lyst til selv at arbejde videre med det sociale stof, ingen deltagelse i Hindsgavlmøder (Socialpolitisk Forenings sommermøder) og ingen interesse for fagforeningen eller bladet. Og så var der den manglende evne til skriftlig fremstilling og behov for kontortræning. Hun beskrev socialrådgiverne som jordbundne og efterlyste fantasi.

Henrik Hoffmeyer talte om behov for miljøbehandling og mere individualiseret arbejde¹¹ og stillede krav om, at socialrådgiverne kunne optage en social-psykologisk anamnese. Generelt slog han til lyd for metodeudvikling og gav en præsentation af casestudy og casework, som han sagde, kordegn Kofoed¹² udførte. Af socialdirektør Orla Jensens oplæg fremgår det, at han var positivt stemt over for ansættelse af socialrådgivere i kommunerne, hvis de ville indgå som et naturligt led i arbejdet. Begge oplægsholdere prikkede til socialrådgivernes selvforståelse. De antydede, at socialrådgiverne var for fagligt lukkede og selvtilstrækkelige.

Socialrådgiver Briit Friis' artikler i Socialrådgiveren om "Famlierådgivning og familiepolitik i USA" i begyndelsen af 1949 var et svar på Hoffmeyers opfordring, som altså gav en reaktion fra medlemmerne.

Heller ikke Vera Skalts talte forgæves. I 50'erne og 60'erne kom der gang i metodeudvikling i institutionerne og på uddannelsen, og metodediskussioner blev sideordnet med de socialpolitiske diskussioner på Socialrådgiverforeningens Hindsgavlmøder.

¹¹ Når Henrik Hoffmeyer taler om behov for miljøbehandling og mere individualiseret arbejde, tænker han på familiebehandling og casework.

¹² Stifter af og forstander på Kofoeds Skole

Generalforsamlingen 1949: Foreningen i fremgang

Ved generalforsamlingen i maj 1949 i Politikens foredragssal var der ingen sure miner. Foreningen var i fremgang og havde fået tilknyttet en lønnet sekretær, og efter generalforsamlingen havde Politiken indbudt deltagerne til kaffebord.

Else Bloch aflagde beretning med fynd og klem og nævnte i starten, at foreningen i samråd med Dansk Sygeplejeråd henstillede til medlemmerne "ikke at søge den af D.S.R. blokerede stilling i København Kommunes Børneværn".

I 1949 var der 86 ekstraordinære medlemmer (studerende) af foreningen, en firedobling i forhold til 1946. Foreningen havde 156 aktive socialrådgivermedlemmer, som var socialrådgivere i arbejde, og 32 passive medlemmer, som var personer med særlig interesse for socialrådgivernes uddannelse og arbejde - for eksempel akademiske medlemmer af Socialpolitisk Forening. De eksterne kræfter var med til at styrke foreningens aktiviteter indadtil og gennemslagskraft udadtil.

Som noget nyt var der i årets løb blevet afholdt vellykkede klubaftener for socialrådgivere på initiativ fra den daværende næstformand Poula Razga Madsen, som efterfølgende blev valgt til formand. Else Bloch fortsatte i bestyrelsen og vikarierede for Poula Razga Madsen, mens denne var på et studieophold i USA.

Historien om Else Blochs fire år som formand, fra hun blev valgt i 1945, til hun fratrådte i 1949, kan ud fra generalforsamlingsreferaterne læses som et drama i fire akter: Skuffede forventninger, tænkepause, mobilisering af eksterne støtter og til slut en forening i fremgang.

PAULA RAZGA MADSEN

Paula Razga Madsen trodsede sin borgerlige baggrund og gik ind i socialarbejdet med liv og sjæl. Hun var særligt optaget af revalideringsarbejdet, hvor hun rejste på flere studieture for at bringe erfaringer med hjem til Danmark. Generelt fokuserede hun meget på at opsøge faglig viden i ind- og udland og sprede det ud til medlemmerne gennem bladet og medlemsaktiviteter som møder og klubaftener. Hendes formandstid var særligt præget af en mangel på socialrådgiverstillinger – et stort pres på foreningen og for hende personligt.

Kort om Paula Razga Madsen:

- Født 1912 – død 2001
- Uddannet på 1. hold ved Den sociale Skole i København i 1937-38
- Formand for Dansk Socialrådgiverforening 1949-51 og 1953-54
- 1938: Efter eksamen ansat ved den nyoprettede psykiatriske afdeling på Bispebjerg Hospital i et år
- 1939: Socialhjælper på Arbejdsskolen på Amager
- 1947: Efter sin mands død blev Paula Razga Madsen sammen med skolens fuldmægtig leder af Arbejdsskolen på Amager
- 1948: Legat fra Dansk Kvindesamfund til studietur til England for at studere revalideringsinstitutioner
- 1949: FN-stipendium til seks måneders ophold i USA. Besøgte 40 revalideringsinstitutioner under supervision af FN's revalideringsafdeling
- 1950-72: Ansættelse i Samfundet og Hjemmet for Vanføre, størstedelen af perioden på Ortopædisk Hospital, hvor hun sluttede som faglig leder

Medmenneske af fag

Paula Razga Madsen tilhørte 1. hold, der blev færdiguddannet som socialrådgiver i 1938, og gik på pension i 1972. I 1987 skrev hun "Socialhjælper – hvad var det nu det var?" i jubilæumsskriftet for socialrådgiveruddannelsens 50 års fødselsdag. Hun indledte med, at uddannelsen skulle gøre de studerende til "medmennesker af fag". Overskriften og signalementet af faget var typisk for Paula Razga Madsen, som var socialrådgiver med liv og sjæl og opsøgte faglig viden og kunnen både hjemme og i udlandet. "Medmennesker af fag" var Paula Razga Madsen oversættelse af Mary Richmonds motto "the friendly visitor". Personen Paula Razga Madsen toner tydeligt frem i jubilæumsskriftet, hvor hun udtrykte sig med temperament og følelse. Hun talte meget anerkendende om uddannelsens igangsættere og var vred over senere generationers karakteristik af hendes årgang som "de pæne piger".

Paula Razga Madsen skrev i sine erindringer¹³, at hun begyndte sin karriere som uddannet socialhjelper i praktik hos Manon Lüttichau på Kommunehospitalet i 1935, hvor hun senere blev halvtidsansat. I 1937 startede hun på uddannelsen til socialhjelper. Paula Razga Madsen fortalte fra tiden omkring 1935, at hun om morgenen sang af fuld hals på cykel på vej til arbejde. Om aftenen efter en lang arbejdsdag læste hun fagbøger eller drog af sted til foredrag. I 2005 kalder datteren Jette Razga sin mor, der var ud af en velstillet, borgerlig familie, for en omvendt mønsterbryder, og det er positivt ment.

Paula Razgas Madsen og Arbejdsskolen

I januar 1939 meddeltes i bladet, at hospitalshjelper Paula Razga Madsen havde indgået ægteskab med forstander H. Madsen, Arbejdsskolen. Arbejdsskolen var foregangsinstitution inden for rehabilitering af fysisk handikappede - startet af Hans Madsen, som selv var handikappet.

I marts 1940 skrev Paula Razga Madsen en artikel til bladet om arbejdet som socialhjelper på Arbejdsskolen. Hun beskrev arbejdet med alle dets praktiske gøremål, men hendes pointe var, at menneskeligheden var det vigtigste. Paula Razga Madsen sluttede på opfordring af redaktionen med en kommentar til uddannelsen: Uddannelsen havde gjort hende mindre usikker i arbejdet, kendskab til de sociale love var en selvfølge, men erfaringer fra tiden som socialhjelper på Kommunehospitalets psykiatriske afdeling havde været afgørende. For "de Institutioner, der ansætter en Socialhjelper, tænker dog nok i første Omgang mere paa den rent menneskelige Hjælpsomhed end paa en Assistance, der hviler på paragraffer".

Paula Razga Madsens artikel om Arbejdsskolen pegede på handicapområdet som et nyt arbejdsområde for socialrådgiverne, og samtidig stillede Paula Razga Madsens sit netværk til rådighed for foreningen. Den 2. februar 1940 afholdt foreningen møde i Kvindernes Bygning, hvor forstander Madsen talte om Invalideproblemet. I november 1943 sendte Arbejdsskolen sin Årsberetning med artikel om arbejdssterapi for kirurgiske patienter til alle foreningens medlemmer. I Socialrådgiverforeningens start trak bestyrelsen i stor grad på medlemmernes netværk, som gav kontakter og viden.

Efter sin mands tidlige død i 1948 videreførte Paula Razga Madsen hans virke på Arbejdsskolen, og det blev en ledetråd i hele hendes arbejdslev.

Socialrådgiverforeningen / studierejse til England og studieophold i USA

I 1948, samme år som hun blev valgt ind i Socialrådgiverforeningens bestyrelse, var Paula Razga Madsen på studierejse til England, og da hun i 1949 blev valgt til formand, var hun på studieophold i USA. Begge steder besøgte hun revalideringsinstitutioner for at studerede revalideringsarbejde. På grund af krigsskader og invaliditet fik revalideringsarbejdet efter krigen stor opmærksomhed og gennemgik en rivende udvikling i Europa og USA. Paula Razga Madsen tilhørte en gruppe fremsynede og engagerede socialrådgivere, som bragte erfaringer fra dette arbejde til Danmark. Tænkningen om og udmøntningen af revalideringsarbejdet fik på kort sigt stor indflydelse på det generelle sociale arbejde og på lidt længere sigt på indholdet af 70'ernes Socialreform. Paula Razga Madsen var til rådighed for Socialrådgiverforeningen, men det, der for alvor betød noget for hende, var de socialrådgiverfaglige landevindinger.

Fra maj til november 1949, hvor Paula Razga Madsen egen vendte hjem fra USA, holdt Else Bloch formandsstolen varm. I 1949 kom to nye mænd ind i bestyrelsen: Erik Clausen og Aage

¹³ I Socialrådgiver-erindringer fra Socialrådgiveren 10/88

Valbak, som begge var uddannet i 1948 på hold 11. Aage Valbak havde markeret sig som dirigent på generalforsamlingen i 1949.

Som formand trådte Paula Razga Madsen første gang tydeligt frem i lederen fra nytåret 1950 med ønsker for foreningen og til medlemmerne. Hun ønskede lønnet sekretærhjælp, og derfor var det nødvendigt med kontingentforhøjelse. Hun havde en ambition om, at bladet skulle udkomme med ti numre årligt. Det blev i stedet til otte numre med tre dobbeltnumre. Allermest ønskede hun større medlemsaktivitet. I starten af sin nytårshilsen var hun lidt overtalende, derefter indtrængende og til sidst fyndig: "Der er nok, *du*, den enkelte kan gøre! Slut op om foreningen, lad os alle være AKTIVE medlemmer," og til sidst "Godt Nytår! Godt arbejdsmod!".

Paula Razga Madsens mærkesag

Aktive skrivende og diskuterende medlemmer var Paula Razga Madsens mærkesag. Hun var inspireret af sin lærermester Manon Lüttichaus motto for foreningen: "Sammenhold og inspiration".

Foreningen og Paula Razga Madsen gjorde, hvad de kunne, for at nå medlemmerne og derigennem skabe sammenhold. Fra 1949 afholdtes møder i Aarhus flere gange om året.

I 1948 havde Paula Razga Madsen taget initiativ til klubaftener, som i starten var en succes. Men i foråret 1950 bekendtgjorde Paula Razga Madsen lidt resigneret, at klubaftenerne nu, indtil videre, var sat i bero på grund af for ringe fremmøde. Der blev igen inviteret til klubaften i oktober 1950 med Verner Tierry: "Hvad foregår der i tidens litteratur?". Manon Lüttichau havde tilbage i foreningens start i 1938 prøvet også at gøre foreningen kulturel - som hun sagde: "Ingen kan give noget ud uden at få noget ind"¹⁴. Måske huskede Paula Razga Madsen Manon Lüttichaus bestræbelse, da hun organiserede denne klubaften med et kulturelt indhold? Noget tyder på, at det virkede som trækplaster, for i februar 1951 var der et nyt klubmøde om et socialrådgiverfagligt emne med Ida Klixbüll om personalekonsulentens arbejde - et nyt arbejdsområde med muligheder. Senere på året afholdtes en klubaften med professor i neuro-medicin Erik Skinhøj om neurosedannelse hos syge og invalider. Paula Razga Madsen gav kollegerne det sidste nye fra sit arbejdsfelt.

Socialfagligt signalement af årsmødet 1950

Den faglige del af medlemsplejen var i top. Årsmødet i 1950 var en spændende buket af forskellige faglige input om datidens faglige mærkesager: Forsorgslov, socialrådgiveruddannelsen, børn, kriminelle og nye metoder repræsenteret med familierådgivning.

Der var oplæg ved administrationschef fra Stockholm: "Socialpolitikens målsætning og de midler forsorgsloven stiller til vor rådighed", men kun få mødte frem. Derimod var der stort fremmøde til "Den sociale Skole i dag" ved leder Eugenie Engberg. Senere middag med svenske gæster og bagefter foredrag ved Hal Koch "Fra barn til voksen". Hal Koch "advarede mod overdrivelse af studiekredse og skolegang på et tidspunkt, hvor den unge ikke var moden her til". Lørdag handlede om familierådgivning ved blandt andre Henrik Hoffmeyer og Else Bloch,

¹⁴ Socialrådgiveren 1988 nr. 10 "Vi tjente som lygtetændere".

begge fra Mødrehjælpen. Søndag eftermiddag film om "Psykopatanstalten i Herstedvester" ved overlæge psykiater G.K. Stürup.

Generalforsamling 1950 om behov for flere stillinger

På generalforsamlingen i maj 1950 aflagde Paula Razga Madsen formandsberetning og startede beskedent: "Store resultater udadtil kan foreningen måske ikke påvise i det forløbne år". Hun begrundede dette med sin sene tiltræden til formandsjobbet. Og så ilede hun hurtigt videre til det, der for hende var det vigtigste: At fremme samarbejdet mellem socialrådgiverne og skabe bedre kontakt til skolens elever. Hun fortalte, at eleverne havde været indbudt til klub-aftener, samt at formanden havde været indbudt til velkomstfest for eleverne i januar 1950.

Formanden var i offensiven, når hun talte om kontakt til og samarbejde med socialpolitiske og især socialrådgiverfaglige foreninger. Der var kontakter til den svenske forening med indbydelse til Årsmødet, besøg af en schweizisk socialrådgiver, der skulle studere danske institutioner, og som Socialrådgiverforeningen havde lagt program for, og bladudveksling med to amerikanske socialrådgiverforeninger. Foreningen var nu kollektivt medlem af Socialpolitisk Forening og Danske kvinders Nationalråd. Og til slut: Nu var foreningens navn, Dansk Socialrådgiverforening, beskyttet, og socialrådgiverne kunne underskrive sig exam. socialrådgiver¹⁵.

Men der manglede jobs. I februar havde Paula Razga Madsen haft et møde med skolens elever om problemet med for få socialrådgiverstillinger. På generalforsamlingen fortalte hun, at 10 ud af 40 opslåede stillinger var resultat af foreningens agitationsarbejde, og at Leuning, særforsorgsdirektør og formand for Den sociale Skole, havde stillet i udsigt, at der var brug for flere socialrådgivere inden for særforsorgen. Paula Razga Madsen appellerede til medlemmernes om, at der var brug for en fast sekretær, "hvis der skal handles hurtigt!" på jobområdet. Paula Razga Madsen gentog sit ønske om tættere kontakt med medlemmerne og lovede foreningens hjælp til jobinformation med dupliserede meddelelser hver den 1. og 15. i måneden.

På job- og lønområdet var formanden og foreningen i defensiven. Foreningen havde i 1950 et problem med arbejdet for bedre løn og samarbejde med HK. På generalforsamlingen rapporterede Else Bloch fra lønudvalget. Det stod klart, at lønudvalget ikke magtede opgaven. Lønudvalget foreslog: Ikke højere grundløn, men bedre mulighed for advancement som i Esbjerg Kommune, hvor socialrådgiveren som 30-årig blev overassistent og fik tillæg på 600 kr. Desuden ledertillæg i ansvarsfulde stillinger, overførsel af anciennitet fra stat til kommune og mindsteløn ved interviews og undersøgelser med mere. Forhandlingerne med HK var gået i stå. Else Bloch sluttede med at overgive sagen til foreningen, da lønudvalget ikke kunne komme videre.

Den nye bestyrelse i 1950 med Paula Razga Madsen som formand bestod af Jonna Vendelboe, Helga Dirchs, Carl August Steenberg, Else Bloch, Annelise Sillesen og Aage Valbak. Det var en bestyrelse med stærke viljer.

Stærk socialfaglig linje og svag fagpolitisk linje

Foreningen havde fra starten i 1938 satset på indflydelse ved at styrke socialrådgivernes faglighed. Den stærke socialfaglige linje fortsatte i 1950-51. Rubrikken "Vi gør opmærksom på", som Else Bloch stod for, var meget fyldig og ambitiøs med henvisning til: Barnavård og Ung-

¹⁵ I referatet fra generalforsamlingen i 1950 står der, at såvel Dansk Socialrådgiverforening som examineret socialrådgiver nu er beskyttet.

domsskyd, Børnesagens Tidende, Verdens Gang, Mentalhygiejne, Socialt Tidsskrift og Ugeskrift for Læger. Ambitionen var at bringe verden og viden til medlemmerne, som ikke havde kendskab til disse tidsskrifter.

Der var udsyn på Socialrådgiverforeningens årsmøde i maj 1951, hvor justitsminister Helga Petersen, senere højesteretsdommer, talte om danske og amerikanske fængsler. Årsmødet sluttede om søndagen med film fra en landsby i Ægypten, der oprettede brugsforening og kulturcenter, og film om UNESCOs arbejde med at udrydde analfabetismen. Men det var med et suk fra arrangørerne, for der var desværre kun få fremmødte til det sidste arrangement.

Medlemmerne havde brug for mere klassisk fagforeningspolitik. I 1951 var der en polemik i Socialrådgiveren mellem Lis Mørkeberg og Paula Razga Madsen om Socialrådgiverforeningens indsats i forhold til stillingsopslag. I sit indlæg "Rene Linier" skrev Lis Mørkeberg, at der ikke var misfornøjelse med sidste års kontingentforhøjelse på 150 procent, hvis foreningen ellers varetog sin vigtigste opgave; at sikre, at ingen stilling blev besat uden opslag. Det var selve organisationens berettigelse, mente hun. I sit svar henviste Paula Razga Madsen til vedtægterne: At bestyrelsens vejledning eller afgørelse ikke var bindende for medlemmerne, at spørgsmålet om opstramning krævede en vedtægtsændring, samt at bestyrelsen havde søgt at arbejde hen imod, at alle stillinger blev opslået. Og til slut fastslog hun: Det var et medlem, og ikke bestyrelsen, der på generalforsamlingen havde foreslået kontingentforhøjelse på 150 procent. Kritikken viser, at foreningen på stillingsområdet trådte dødvande, men kritikken gav Paula Razga Madsen en mulighed for op til generalforsamlingen at markere sig på stillingsområdet.

I Paula Razga Madsens andet år som formand var hun under pres. Aage Valbak, en ung, kritisk socialrådgiver, sad i bestyrelsen. Hun skulle præstere på løn og stillinger, og det lykkedes ikke.

Formandsskift på generalforsamlingen i 1951

På generalforsamlingen i 1951 indledte Paula Razga Madsen sin beretning lidt undskyldende med at tale om sygdom i bestyrelsen og problemer med manglende sekretærhjælp. Og fortsatte med: "Et for foreningen meget brændende spørgsmål er fremskaffelse af nye stillinger". Der manglede jobs og stillingsopslag, og det var et problem, at socialrådgiverne selv fandt en afløser. Socialrådgiverforeningen havde henvendt sig til Den sociale Skoles bestyrelse om støtte til arbejdet. Derefter diskuterede man et indsendt spørgsmål om socialrådgivere i volontørtjeneste. Ulønnet arbejde var selvfølgelig en provokation i en tid med mangel på stillinger. Det ser ud, som om volontørdiskussionen i situationen blev den mulighed, foreningen greb for at kunne agere aktivt og handlende på jobområdet. Generalforsamlingen nedsatte et hurtigt arbejdende udvalg om volontørspørgsmålet, som efter sommerferien skulle forelægges på en ekstraordinær generalforsamling.

Generalforsamlingen trak ud. Om det var diskussionen om volontørarbejde eller valg af formand refereres ikke, men Margrete Appel blev valgt som ny formand med Paula Razga Madsen som næstformand. Bestyrelsen bestod af: Annelise Sillesen, Jonna Vendelboe, Helga Dirks, August Steenberg og Ida Klixbüll - overvejende folk fra den gamle garde.

Aage Valbak fra den afgangende bestyrelse foreslog sammen med tidligere formand Else Bloch den nyuddannede Margrete Appel som formandsemne. Det fremgår ikke af referatet, at der var kamp om formandsposten, men Margrethe Appel omtalte senere denne manøvre som et kup og forsøg på generationsskifte. Stillingsmangel og bestyrelsens beskedne resultater på

området banede vejen for et formandsskifte. De unge (ikke af alder, men af uddannelse) ville have fornyelse, og de tog magten.

Den samvittighedsfulde Paula Razga Madsen fortsatte som næstformand og var et sikkerhedsnet for bestyrelsens arbejde. Hun tog over som ansvarshavende redaktør af bladet, da Margrethe Bloch blev syg, men trak sig ved årsskiftet 1952 ud af redaktionen, da Kirsten Erichsen trådte til som ansvarshavende redaktør. Som redaktør holdt Paula Razga Madsen et vågent øje med nyt om fagets metodeudvikling og bragte blandt andet en artikel af socialrådgiver Jonna Vendelboe, der slog et begejstret slag for case work, fulgt op af en artikel fra socialrådgiver Bep Regeur.

Da Margrete Appel i november 1953 fratrådte midt i sin anden formandsperiode, afløste næstformand Paula Razga Madsen hende frem til generalforsamlingen i maj 1954. Kort efter, i december 1953, overtog Aage Valbak sekretærposten i foreningen, hvilket ikke kan have været nemt for Paula Razga Madsen, som han havde været med til at få til at gå af som formand. Samtidig gik Aage Valbak ind i en ny funktion som lønforhandler – en funktion, som han selv havde foreslået oprettet. Aage Valbak havde skiftet strategi; i stedet for at kritisere formand og bestyrelse for ikke at udrette noget på lønområdet, påtog han sig nu selv opgaven.

Den altid vågne og engagerede socialrådgiver

Det vil være passende at afslutte historien om Paula Razga Madsens tid i bestyrelsen med omtale af hendes artikel i Socialrådgiveren fra 1953 om cerebral parese, hjernelammelse. Hun skrev meget grundigt og informativt med lige dele engagement i børnene, behandlerne og metoderne. Det var et problem, at en stor del af børnene var henvist til sygehjem. Paula Razga Madsen sluttede typisk fagligt optimistisk: "Et arbejdsplejehjem må være det næste, der står på ønskesedlen for de hjernelammede".

MARGRETE APPEL

Margrete Appel blev inspireret til at blive socialrådgiver, da hun under Anden Verdenskrig som krigsfange på Java fik hjælp af en Røde Kors-medarbejder. Hun blev formand ved lidt af et kup, da medlemmerne ønskede fornyelse.

Margrete Appel var i øjenhøjde med sin tid og introducerede og diskuterede moderne emner: Boligsociale problemer, nye uddannelser til kvinder, film som formidling og tolerance ift. homoseksuelle. Foreningens problemer med mangel på både job og medlemsaktivitet overvældede hende, og efter et par år trådte hun tilbage.

Kort om Margrete Appel:

- Født 1916 - død 2007
- Uddannet på 13. hold ved Den sociale Højskole i 1948-50
- Formand for Dansk Socialrådgiverforening 1951-53

- 1948-52: Ansat af Socialministeriet som konsulent for husmoderafløsningen
- 1952: Socialrådgiver i Mødrehjælpen i København
- 1953: Inspektør for Mødrehjælpens Kollektivhus
- 1971-72: Mødrehjælpens repræsentant i et regeringsnedsat kommissionsarbejde om sociale uddannelser
- 1976: Ved Mødrehjælpens nedlæggelse en kort tid konsulent i Københavns Amt Socialforvaltning

Første gang synlig som dirigent

Som helt nyuddannet socialrådgiver blev Margrete Appel valgt til dirigent på generalforsamlingen i 1950. Margrete Appel havde en naturlig offentlig fremtræden og havde som studerende været talskvinde for sin klasse. Det samme gjaldt ikke overraskende flere andre af de aktive folk i Socialrådgiverforeningens bestyrelse. Det var Aage Valbak, som sammen med tidligere formand Else Bloch, foreslog Margrete Appel som formandsemne på generalforsamlingen i 1951. De to aktivistiske socialrådgivere havde et godt øje til den tænksomme og venlige socialrådgiver. Margrete Appel fortalte i 2006: "Jeg var overhovedet ikke kommet med nogen politiske udtalelser. De opfattede vel, at jeg kunne noget. Men ved du hvad, sådan har det været hele mit liv, at folk egentlig synes, jeg kan mere, end jeg egentlig synes, jeg kan (latter)". Hun fortsatte: "Under krigen havde jeg ikke brugt min hjerne, og nu brugte jeg den, og det viste sig, at jeg kunne. Det gik godt på skolen, og så måtte jeg jo også kunne alt det andet!"

En usædvanlig forhistorie

Henning Lindberg mødte Margrete Appel i foreningens bestyrelse i 60'erne: "Margrete Appel var en enestående personlighed. Hun havde autoritet og samtidig en mildhed. Man kunne kun holde af hende. Hun var en lidt mystisk person, hun havde jo været i fangenskab på Java under krigen. Hun interesserede sig for os andre, men vi kom ikke tæt på hende".

Han hentydede til en usædvanlig og barsk forhistorie. Margrete Appel var uddannet husholdningslærerinde, blev hollandsk gift og bosat på Java, hvor hendes mand var gymnasielærer. Sammen med sin lille søn vendte hun i 1945 hjem fra krigsfangenskab på Java efter at have mistet sin mand ved en minesprængning og sin lille datter, der døde i en mæslingeepidemi på hjemrejsen. Margrete Appel fortalte i 2006, at hun i 1945 talte med en Røde Kors-medarbejder på Java, der fortalte Margrete Appel, at hendes mand var død. Margrete Appel fortalte om Røde Kors-medarbejderen: "Hun gjorde såmænd ikke så meget, men havde en papirserviet, og hun gav mig et glas vand. Hun sagde det på en pæn måde, og hun skaffede mig transport tilbage. På vejen hjem tænker jeg, at sådan ville jeg også gerne kunne gøre". Margrete Appel var da 29 år, og inden hun nåede hjem til Danmark, var hun med sine 30 år for gammel til at kunne komme ind på socialrådgiveruddannelsen. Men det lykkedes alligevel, og i 1948 startede hun på dispensation, da der blev oprettet dobbelthold.

Indirekte propaganda for jobs

Den nye formand arvede en vanskelig opgave: At intensivere indsatsen med at skaffe jobs til de arbejdsløse socialrådgivere. Margrete Appel overtog en bestyrelse, som – på nær et enkelt nyt ansigt fra hold 3 - alle tilhørte den gamle garde. Margrete Appel skulle selv stå for fornyelsen.

En begrænsning af uddannede socialrådgiveres volontørarbejde var et af forsøg på at gøre noget ved arbejdsløsheden. På generalforsamlingen i 1951 blev der nedsat et volontørudvalg med Erik Thisted Jensen som formand og Margrete Appel som sekretær. I oktober samme år fremlagde udvalget sit forslag på en ekstraordinær generalforsamling. Generalforsamlingens beslutning handlede om: Misbilligelse, begrænsning, mere indflydelse og konkrete retningslinjer for volontørarbejde. Det vigtigste resultat var, at problemet var blevet taget alvorligt, og de følgende år var volontørproblemet ikke på dagsordenen i Socialrådgiveren.

Udvalget til undersøgelse af socialrådgiveres arbejde og arbejdsvilkår, som senere blev nedsat med Aage Valbak som formand og Margrete Appel som medlem af udvalget, var også en måde at demonstrere klassisk fagforening på.

Ved årsskiftet 1952 var arbejdsløsheden ikke forsvundet. Margrete Appel skrev i sin nytårshilsen, at 30 socialrådgivere var ledige – det vil sige, at 12 procent af Socialrådgiverforeningens aktive medlemmer var arbejdsløse. Og samtidig understregede hun, at arbejdsløsheden hæmmede arbejdet for bedre lønvilkår. Målet var at bringe de 30 socialrådgivere i arbejde inden årets udgang. Midlet var den velkendte indirekte metode: Propaganda for faget og dermed for jobs gennem medlemmerne og socialrådgivernes støtter. Strategien krævede aktive medlemmer, så derfor sluttede hun: "I håbet om at alle medlemmerne vil sætte "en indsats i foreningsarbejdet" på listen over de gode nytårsforsætter". Som de tidligere formænd appellerede Margrete Appel til medlemmernes aktivitet og gode vilje. Margrete Appels henvendelse var høflig og venlig uden at være insisterende. Det virker svagt, men var vel den eneste mulighed, hun havde i den daværende situation. Jonna Vendelboe og Erik Andersen fortalte i 2011 i til-

bageblikket hver på deres måde, at foreningen igennem 50'erne fik gennemslagskraft og udviklede sig gennem netværk, diplomati og korrekt optræden. Man dyrkede dialogen og opdyrkede ministerielle kontakter. Det var således i 1951/52 ikke foreningens stil at organisere en mere offensiv kampagne for flere jobs.

Volontærdiskussionen blev afsluttet på generalforsamlingen i 1953. I referatet stod der med fed: **"det er vores indtryk at frygten for overproduktion af socialrådgivere og deraf følgende arbejdsløshed i større omfang er drevet over", og: "Volontørproblemet er under disse forhold forsvundet"**. Samtidig oplyste formanden, at 42 stillinger havde været slået op i løbet af året, hvilket var en stigning på 45 procent. Jobsituationen var langsomt ved at bedres, men det var i 1953 endnu ikke meget tydeligt.

I 1952 fik bladet en ny rubrik, "Orientering", hvor bestyrelsen henvendte sig direkte til medlemmerne specielt om lønspørgsmål.

I de fortsatte bestræbelser på at nå ud til alle socialrådgivere i hele landet vedtog man på generalforsamlingen i 1952 at danne tre sektioner: Fyn-Sønderjylland, Midtjylland og Nordjylland.

Udvidelse af socialrådgivernes interesseområde

For Margrete Appel var det "vigtigt at holde sig orienteret om det sociale arbejde i sin helhed", som hun skrev i Socialrådgiveren. Det efterlevede hun selv på bedste vis. I sine år som formand skrev hun ofte i bladet om nye emner, men glemte ikke at skrive om de klassiske socialrådgiveremner.

På generalforsamlingen i 1952 foreslog hun en udtalelse om den dårlige boligsituation. "Indenfor næsten alle sociallivets områder møder socialrådgiverne i deres arbejde lidelser og ulykker, der kan føres tilbage til boligsituationen og alene afhjælpes med løsning af boligproblemet". Udtalelsen blev sendt til regering og rigsdag¹⁶. For Margrete Appel, hvis far var arkitekt, lå det lige for i 1953 at udvide socialrådgivernes interesseområde til også at handle om sanering af boligområder og om legepladsproblemet. Måske blev hun inspireret af tidsskriftet Dialog¹⁷, et samlingspunkt for tidens kritiske og kreative hoveder, der beskæftigede sig med disse emner. Margrete Appel skrev om emner, der fik vind i sejlene - som community organisation ti år senere med en ny generation socialrådgivere. Margrete Appel var i øjenhøjde med sin tid og omtalte børnefilmklubber, som en socialrådgiver stod bag. Film var tidens moderne folkelige kunstart. Film fra Statens Filmcentral¹⁸, som var en del af datidens folkeoplysning, blev omtalt og anmeldt i bladet.

Margrete Appel var med til at sætte rammer for volontørarbejdet, ikke at forveksle med det frivillige sociale arbejde¹⁹. Hun, der selv havde kvalificeret sig til at komme ind på Den sociale

¹⁶ Ikke kun i Danmark men i hele Europa var man efter krigen optaget af at bygge boliger og skabe velfærd.

¹⁷ I Dialog (1950-1961), et dansk venstreorienteret tidsskrift for kultur med bidrag fra især arkitekter, billedkunstnere, litteraturanalytikere, digtere og debattører. Arkitekt Arne Gaardmand var en drivende kraft i redaktionen og havde tæt kontakt til Vesterbros Boligaktion.

¹⁸ Statens Filmcentral: SFC, statslig institution for produktion af kort- og dokumentarfilm, etableret i 1938. Produktion af oplysende film, især rettet mod skoler og foreninger, blev fra begyndelsen opfattet som et kulturelt modspil til den kommercielle filmproduktion. Med Filmloven af 1964 kom SFC under Kulturministeriet.

¹⁹ Som volontør udførte socialrådgivere ulønnet socialrådgiverarbejde i forventning om en senere lønnet ansættelse. Frivilligt arbejde vedrørte gratis arbejde uden perspektiv eller forventning om løn.

Skole via det frivillige sociale arbejde, skrev meget levende og indlevet en lille artikel om settlementet Sct. Paulsgaarden - om Kit der arbejdede som frivillig med de vilde unger. Margrete Appel konkluderede, at for den elev eller uddannede socialrådgiver, der ville arbejde i børneværnet, ville settlementet være en effektiv forskole. Andet sted henviste hun til Socialpolitisk Forenings udgivelse om "Den frivillige indsats på det sociale område", Nyt socialt Bibliotek.

I 1953 refererede Margrete Appel fra et foreningsmøde om "Sexuelle afvigelser som samfundsproblem", og kort efter anmeldte socialrådgiver Aage Netterberg bogen "Hvorfor er de sådan?" under overskriften "Homoseksualitet som socialt problem". Emnerne var ikke nye, men blev jævnlige diskuteret i bladet i efterkrigstiden i bekymrede, panderynkende indlæg. Forfatter og oplægsholder læge Jarl Wagner Smitt talte på et møde i Socialrådgiverforeningen om "konstruktiv sexual hygiejne", der blandt andet skulle resultere i, at de seksuelle afvigelser blev "bortelimineret som samfundsproblem". Det nye i tiden var ikke emnet, men at man lagde op til mere forebyggelse og tolerance. Jarl Wagner Smitt ønskede mere kærlighed og empati i børneopdragelsen. Der er en verden til forskel, men kun 15 års afstand, til 60'ernes debat om sex og lyst.

Engagement i kvinders arbejds- og levevilkår

Hverken Socialrådgiverforeningen eller Margrete Appel var direkte engageret i kvindesagen - forstået som kvinders kamp for ligestilling - men de befandt sig i omegnen af den. I Mødrehjælpen arbejdede socialrådgiverne for at forbedre de kvindelige klienters livsmuligheder²⁰. I 1950 blev Socialrådgiverforeningen medlem af Danske Kvinders Nationalråd, hvor Margrete Appel repræsenterede foreningen, og hun anmeldte også Dansk Kvindesamfunds medlemsblad "Kvinden og samfundet" i Socialrådgiveren, hvor der også blev bragt annoncer om møder i Dansk Kvindesamfund.

Allerede som studerende i 1948 blev Margrete Appel ansat som konsulent i Socialministeriet for at udvikle en uddannelse for husassistenter i Husmor afløsningen. Samtidig med at Margrete Appel var formand, rejste hun som konsulent land og rige rundt og besøgte alle kommunerne og agiterede for den nye uddannelse. Med den nye lov om Husmor afløsning fra 1952 blev kommunerne stillet frit, og uddannelse blev en mulighed, men intet krav. Margrete Appel siger i 2006: "Det sigte der havde været med det, at det blev et nyt og godt erhverv for kvinder, det gik altså lidt i opløsning". At Margrete Appel havde stor respekt for husmoderarbejdet kom til udtryk på et bestyrelsesmøde i foreningen i 1953, hvor hun sloges for, at medlemmer, der i en periode var husmødre, ikke skulle reduceres til passive medlemmer, men have aktiv status i Socialrådgiverforeningen. Det fik hun ikke bestyrelsens opbakning til.

I Socialrådgiveren bakkede medarbejdere fra Mødrehjælpen op om arbejdet med husassistenternes uddannelses- og erhvervsmuligheder. I Mødrehjælpen skabte de ansatte kvinder en dynamisk kultur, som også viste sig i arbejdet med at hjælpe enlige mødre til selvforsørgelse, og Husmor afløsningen var et vigtigt arbejdsområde for Mødrehjælpens klientel.

²⁰ Et eksempel: Omkring 1942 begyndte Mødrehjælpen ved hjælp af fondsmidler at støtte enkelte enlige mødre til uddannelse, i 1950 fik Mødrehjælpen midler fra Tipsfonden, i 1954 søgte og fik man midler i Socialministeriet og i 1956 blev der vedtaget lov om uddannelsesstøtte til Mødrehjælpens uddannelsesarbejde.

Imens Margrete Appel kæmpede for at husassistenterne fik et godt erhverv, rejste Den sociale Skoles leder Eugenie Engberg rundt i kommunerne og anbefalede socialrådgiverne som medarbejdere.

Både husmoderafløsningen og socialrådgiveruddannelsen var en kvalificering af de kvindelige kompetencer, som var nødvendige for velfærdsstatsprojektet. Samtidig var uddannelserne også en del af det 20. århundredes kvindekamp for en tilværelse som selverhvervende kvinder.

Alene i formandsjobbet

Margrete Appels fortalte i 2006 om sit sidste bestyrelsesmøde i december 1953: "Da havde jeg forskellige ting, som jeg syntes, vi skulle have fat på. Kunne du--, nej jeg har ikke tid, nej, det har jeg ikke forstand på, ingen ville påtage sig noget. På vej hjem i sporvognen stod jeg og græd på bagperronen hele vejen, fordi det var fuldstændig uoverskueligt. Jeg var nødt til at sige formandskabet fra med det samme". Hun tilføjede: "Det var det sidste tegn på, at nogle af de gamle ikke accepterede mig. Jeg kan sådan set godt forstå dem. Jeg kom jo ind som et kup nærmest. Det havde jeg overhovedet ikke overskuet. Jeg fæhoved!". På bestyrelsesmødet i november 1953 begrundede Margrete Appel sit ønske om at træde tilbage med alt for meget arbejde i forbindelse med etableringen af Mødrehjælpens Kollektivhus. Margrete Appel sygemeldte sig, og næstformanden tog over.

Det kan sagtens passe, at nogle af bestyrelsesmedlemmerne lod hende i stikken, men ikke så længe. På generalforsamling i maj 1954 omtalte bestyrelsen hende meget rosende og takkede for hendes store indsats. På baggrund af Margrete Appels sygemelding diskuteredes for første gang nødvendigheden af en lønnet formand, og en kreds af socialrådgivere foreslog honorar til formanden svarende til en halvtidsstilling. Det blev først en realitet fem år senere i 1959 med Eva Gredal som formand.

I 2015 siger Lis Hillgaard om Margrete Appel som formand: "Margrete var slet ikke fremfusede. Hendes udadvendte side var venlig og omsorgsfuld. Hun havde en stilfærdig myndighed og var meget stærk på det analytiske og reflekterende felt".

Generationsskiftet der haltede

Else Bloch og Aage Valbak opfordrede og opmuntrede Margrete Appel til at stille op, men støttede kun halvvejs. For da Margrete Appel blev formand, gik Aage Valbak ud af bestyrelsen, og da Else Bloch senere vendte tilbage, var det for at tage sig af bladarbejdet. Hvis Aage Valbak og Else Bloch i 1951 havde en politisk plan om et generationsskifte med Margrete Appel i spidsen, så var det en fejlvurdering at lade hende alene på posten. Måske var Aage Valbak og Else Bloch, som begge var engagerede og temperamentsfulde, kørt trætte i bestyrelsesarbejdet og håbede, at Margrete Appel med sit tænksomme og vindende væsen kunne flytte på de "gamle" socialrådgivere.

Men valget af Margrete Appel i 1950 var ikke kun var en sejr for de unge; også for dem, der ønskede et formandsskifte for at mindske Mødrehjælpens dominans i foreningen. Det var en del af forklaringen på, at Margrete Appel ikke kunne mærke opbakningen, for der stod ikke en samlet flok bag hende.

Efter sin afgang fra bestyrelsen og en tiltrængt pause vendte Margrete Appel tilbage, først som dirigent i 1956 og derefter i diverse udvalgsarbejder i Socialrådgiverforeningen gennem 60'erne.

På et tidspunkt sidst i 60'erne var bestyrelsen ikke tilfreds med arbejdet i socialpolitisk udvalg. Man pressede Margrete Appel til at påtage sig formandsposten i udvalget, men efter en periode opgav hun at få udvalget til at fungere offensivt. Bestyrelsen tog det til efterretning. Man var af den opfattelse, at når selv ikke Margrete Appel kunne få gruppen til at fungere, så var der ikke mere at gøre.

TIDEN, NETVÆRKET OG PLIGTEN

Besættelsestiden, en lavmælt tid

Dansk Socialrådgiverforening var knap to år gammel ved den tyske besættelse 9. april 1940. I bladet hentydedes til krigen og besættelsen, som stort set ikke omtaltes i direkte vendinger. Censuren nævntes ikke²¹, men gennem alle besættelsesårene blev der klaget over papirmangel. I 1942 skrev formand Inger Østergaard, at foreningens mødevirksomhed blev begrænset, for "Mørketid er ikke Mødetid".

Besættelsestid var heller ikke rejsetid. Under besættelsen var der dog livlig kontakt med Sverige, som var et muligt rejsemål. Manon Lüttichau havde etableret faglige kontakter i Sverige ved flere besøg i perioden 1927-34. I sit arbejde med at skabe en socialrådgiveruddannelse i Danmark hentede hun viden og erfaringer fra den svenske socionomuddannelse (fra 1928) og hos det svenske Socialinstitut. Under besættelsen tog danske socialrådgivere på seminar- og institutionsbesøg i Sverige med meget stort udbytte. Der blev således tidligt knyttet tætte bånd til Sverige.

I indledningen til et foredrag fra 1941 af kontorchef G. Hagen om "Forholdet mellem dansk og tysk Forsikring", kom han først med en følelsesmæssig tilkendegivelse om sit ubehag ved skulde beskæftige sig med emnet, hvor "selve Baggrunden for Ordningen, maa siges at være mindre opmuntrende". Dernæst kom nogle tekniske begrundelser; at ordningen var af midlertidig karakter, samt at det nye område var uafklaret.

Socialrådgiverne havde brug for at blive opdateret på dette område for at kunne rådgive arbejdsløse, der blev anvist arbejde i Tyskland. I bladet refereredes det fra en skrivelse af 29. juli 1940 fra Arbejds- og Socialministeriet, at en arbejdsløs, der ikke ønskede at søge arbejde i Tyskland, ikke pr. automatik ville miste sin kommunehjælp, men afgørelsen måtte bero på en bredere vurdering. Herefter nævntes en række forhold, der strammede sammen om den arbejdsløse. Ingen steder talte man direkte om sådanne dilemmaer i socialrådgivernes arbejde. Heller ikke efter besættelsen diskuterede man i bladet problemer af den art.

Ved nytåret 1945, hvor alle ventede på tyskernes kapitulation, blev lederen lidt mere frimodig, og det lød: "hvem af os ser ikke frem til, at vi kan starte Studiekredse, afholde maanedlige Møder, Aarskursus og lignende med aaben Drøftelse af sociale Problemer".

Den mest muntre hentydning til besættelsen var i en annonce fra 1943 om eksamensfest for 4. hold på Landevejskroen i Klampenborg med opfordringen: "Husk Rationeringsmærker og Tobak".

Næstformand Ester Grønlund, der skrev lederen fra maj 1945, var optimistisk og højstemt: "En ny verden skal genopbygges!", og videre: "Der skrives og tales om fra alle Sider, at *alle* må være med i arbejdet for at en lykkeligere og bedre Tid kan komme". Og så kom usikkerheden midt i teksten: "Et af de små Hjul i denne Verden er Foreningen for Socialraadgivere. Denne Forening har i Modsætning til de store Lande ingen ældre erfarne "Statsmænd" i Spidsen. Man har tværtimod ment, at de yngste Aargange var i stand til at varetage Socialraadgivernes

²¹ Dansk presse var underlagt censur under besættelsen. Før 29. august 1943 blev censuren foretaget af de danske myndigheder, efter denne dato af den tyske besættelsesmagt. Interne danske forhold uden relation til besættelsesmagten kunne omtales relativt frit.

Tarv inden for det nye Genopbygningsarbejde". Der hentydes til, at den afgående bestyrelse, hvis kernegruppe bestod af folk, der havde været aktive i bestyrelsen fra foreningens start i 1938 til maj 1945, og som havde sikret foreningens overlevelse, nu havde smidt håndklædet i ringen og med glæde overlod bestyrelsesarbejdet til de nyuddannede socialrådgivere fra årgangene 1944 og 45.

Fagbladet Socialrådgiveren havde mange funktioner

I november 1941 afløstes de dupliserede Meddelelser for Socialrådgivere udgået fra "Den sociale Skole" af fagbladet SOCIALRÅDGIVEREN i nyt trykt layout. Bladet, som fungerede som samlingspunkt i foreningens opbygning, fik et mere professionelt og overbevisende udseende. Siden 1941 har bladet heddet Socialrådgiveren. Set i tilbageblikket var diskussionen om professionens titel fra det tidspunkt i virkeligheden afgjort. Det blev fra da af meget sværere at argumentere for indførelsen af for eksempel den nordiske socionomtitel.

Kirsten Skovgaard-Petersen og Margrete Appel var de to mest skrivende formænd. De leverede både anmeldelser, reportager og socialrådgiverfaglige bidrag. Deres særlige interesser var tydelige. Kirsten Skovgaard-Petersen sørgede for, at medlemmer var helt opdateret på rådgivning og behandling inden for børne- og ungdomsområdet, mens Margrete Appel udvidede socialrådgivernes socialrådgiverfaglige horisont med artikler om byplanlægning og boligproblemer. For dem begge gjaldt det, at formandsarbejdet var et solistjob. For Kirsten Skovgaard-Petersen og Margrete Appel kan kontakten til medlemmerne gennem bladet have været en af de få handlemuligheder, de kunne få øje på i et ensomt formandsarbejde.

Redaktørerne af Socialrådgiveren havde frie hænder til i bladarbejdet at indfri foreningens vedtægter om "At virke for socialrådgivernes uddannelse og dygtiggørelse" og "At bibringe medlemmerne kendskab til spørgsmål, der falder inden for socialrådgivernes område". De socialfaglige præferencer var til at få øje på i starten hos Carl-August Steenberg, der skrev om sin undersøgelse om kost og sundhed, og hos jurist Magna Nørgaard, der leverede referater fra foredrag i akademiske foreninger om lovgivningsinitiativer. Senere, da der var flere i redaktionen til at lave blad, fik bladet et bestemt stofudvalg: Oftest en socialfaglig artikel som blikfang, faste rubrikker om litteratur, love og bekendtgørelser, mødemeddelelser, nyansættelser og ledige stillinger.

I perioden med de fem kvindelige formænd var der 11 forskellige redaktører²² i sving. Alle formænd indgik i redaktionen - på nær Inger Østergaard, der koncentrerede sig om at administrere. I redaktionen var der en stadig kommen og gåen, men Margrete Bloch var en undtagelse. Fra 1944-53, i næsten ti år under tre formænd, havde Margrethe Bloch²³ som redaktør og redaktionsmedlem indflydelse på Socialrådgiveren.

I 1948 sluttede Vera Skalts som leder af socialrådgiveruddannelsen og gled i baggrunden af Socialrådgiverforeningen. Samme år startede Margrethe Bloch som underviser på Den sociale Skole, og dermed blev Socialrådgiverforeningens tætte forbindelse til uddannelsen fastholdt. Da Margrethe Bloch i 1951 ønskede at træde ud af redaktionen, overtalte Margrete Appel hen-

²² Redaktørerne af Socialrådgivere 1938-56: Kirsten Skovgaard-Petersen 1938-40, Carl-August Steenberg 1940-41, Theresia Berthelsen 1941-43, Magna Nørgaard 1943-45, Frank Nørgaard Petersen 1945-47, Margrethe Bloch 1947-51, Paula Razga Madsen 1951, Kirsten Erichsen 1951-52, Ellen Funch 1952-53, Harry Kristiansen 1953-55, Harriet Holst 1955-59

²³ Margrethe Bloch var aktiv til det sidste. Hun døde i 1954.

de til at blive for at opretholde kontakten til uddannelsen. Der var i alle årene et tæt samarbejde mellem uddannelsen og Socialrådgiverforeningen. I etableringsfasen får foreningen meget hjælp fra uddannelsens ledelse og initiativgruppe, og gennem årene henter foreningen løbende råd og støtte fra skolens ledelse og bestyrelse blandt andet vedrørende patent på socialrådgivertitlen, lønspørgsmål og jobmangel. Men der blev også betalt tilbage. På generalforsamlingen i 1947 startede foreningen en medlemsindsamling til elevlegater, og foreningens og bladets store engagement i uddannelsen - altid først med de sidste faglige nyheder - var den bedste reklame for uddannelsen.

Kun få skrivende socialrådgivere

Fra starten kæmpede redaktionen med at fylde bladet, så man kunne leve op til foreningens formål om at informere, dygtiggøre og fremme samarbejdet mellem socialrådgiverne. En artikel fra 1940, der handlede om en socialrådgivers ungdomsklubarbejde i Gentofte, var et eksempel på redaktionens opsøgende stil. Artiklen startede: "Man har bedt mig fortælle Bladets Læsere lidt om det Arbejde jeg i Vinter har paabegyndt i Gjentofte Kommune". Redaktionen indhentede artikler fra blandt andre skolens lærere, oversatte artikler og skrev referater fra foredrag holdt i andre foreninger. Redaktionen fik tilsyneladende ikke noget forærende fra medlemmerne, men måtte selv opfinde og fabricere stoffet.

Igennem alle årene appellerede formænd og redaktører til medlemmerne om at skrive til bladet om deres arbejde, men det skete kun sjældent. Inger Østergaard spurgte, om det var beskedenhed, der forhindrede socialrådgiverne i at skrive til bladet om deres arbejde. På generalforsamlingen i 1948 talte Vera Skalts med store bogstaver om socialrådgivernes manglende aktivitet og initiativ, ingen lyst til selv at arbejde videre med det sociale stof, ingen interesse for fagforeningen eller bladet og manglende evne til skriftlig fremstilling.

Skuffelse og frustration var der nok af. Men måske var uddannelsens og foreningens pionerer og frontfigurer ude af trit med medlemmerne? Manon Lüttichau havde ønsket, at uddannelsen fik universitetstilknytning, men fik i stedet en kort, praksisnær uddannelse. Medlemmerne, der var praktikere, følte sig både fremmede over for de akademiske ambitioner og kunne ikke leve op til dem. Det var først med studieordningen i 1961, at der kom en begyndende form og indhold på socialt arbejdes teori og metode²⁴, som gav socialrådgiverne noget at læne sig op ad.

Store forventninger til socialrådgiverne

Indadtil arbejdede uddannelsens ledelse og Socialrådgiverforeningen gennem alle årene ihærdigt på at højne socialrådgivernes faglige niveau. På generalforsamlingen i jubilæumsåret 1948 talte skolens leder Vera Skalts til medlemmerne om nødvendigheden af faglig dygtiggørelse.

Udadtil udtrykte socialrådgiveruddannelsens initiativtagere og støtter store forventninger til uddannelsen og dens muligheder. Under besættelsen og efterkrigstiden i 40'erne blev der ikke skabt mange nye jobs, men både socialrådgiverne og deres støtter så potentielle socialrådgiveropgaver i alle hjørner af samfundet - for eksempel i ungdomsklubber, som personalekonsulenter, i alkoholbehandling og prostitutionsforebyggelse. Disse forestillinger blev først for alvor realiseret sidst i 50'erne med bedre økonomiske konjunkturer. Alfred Dam, uddannet i 1957, er et eksempel på en socialrådgiver, der opdyrkede nye jagtmarker: Først ansættelse i et socialt boligselskab, så i Højskolernes Sekretariat, samtidig konsulent i Statens Filmcentral og der-

²⁴ Inger Petersen Davis var forfatter til de første danske teori- og metodebøger i socialrådgivning: *Socialrådgivningens metodik*, Sociologiske Meddelelser, 6. serie, 1961 og *Socialrådgivning – teori og metodik*, Danmarks sociale Højskole, 1964.

efter videre til opgaver i Undervisningsministeriet. Med nutidens øjne blev socialrådgiverne i 40'erne og 50'erne tillagt et potentiale som innovative socialrådgivere – evner som man i 90'erne forbandt med kaospiloterne.

Kampen for stillinger

I 1938-56 gik medlemsudviklingen af aktive socialrådgivere langsomt i 40'erne. I 1940 var der 70 aktive medlemmer, og der gik ti år, før der i 1950 var knap en fordobling til 136. Med dobbelthold fra 1950 og de følgende år stiger antallet af aktive medlemmer i 1952 til 231 og i 1956 til 350 aktive medlemmer.

I de første år med nyuddannede socialrådgivere efter 1938 var der job til alle. Hospitaler og Mødrehjælpen tog de fleste, og i 1940 fik Socialrådgiverforeningens formand Kirsten Skovgaard-Petersen en stilling som socialhjælper i børneværnet i Esbjerg. Men sidst i 40'erne var der arbejdsløshed blandt socialrådgiverne. Stillinger inden for det offentlige lod vente på sig, og foreningen appellerede til medlemmerne og fagets venner om at lave reklame for faget.

Bladet Socialrådgiveren blev brugt til at fremme jobmulighederne. Der var mange artikler om personalekonsulenter, som forskellige offentlige ledere mente, socialrådgiverne var egnede til. Fra 1940 og ind i 50'erne var socialrådgivernes jobmuligheder en skjult dagsorden i mange artikler om sociale problemer og i diskussioner som eksempelvis om prostitution og adoption. Disse opgaver havde meget brug for socialrådgivernes viden og kunnen - det var oplægsholdere og socialrådgivere enige om.

På et bestyrelsesmøde i Socialrådgiverforeningen i 1951 diskuteredes en stilling i Odense Kommune ved Socialudvalget. Bestyrelsen diskuterede egnede emner blandt foreningens medlemmer, som man kunne opfordre til at søge stillingen i håbet om, at ansættelse af en vellykket socialrådgiver kunne fungere som løftestang for flere stillinger.

I 1952 stod en tredjedel af de nyuddannede socialrådgivere fra hold 15 uden job, og udsigterne til arbejde var dårlige.

I 1953 skrev Poul Dam, medlem af Ungdomskommissionen²⁵, en artikel om "Ungdomskommissionens betænkningssværk". Værket bestod af fjorten betænkninger, som tilsammen var et stort katalog over sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle indsatser overfor unge. Efterkrigstiden var et mangelsamfund med ungdomsarbejdsløshed, og baggrunden for nedsættelsen af Ungdomskommissionen var bekymring for "den rodløse ungdom" og for faren for kriminalitet, alkoholisme og usædelig livsførelse. Ungdomskommissionen fik en overordentlig stor politisk og offentlig bevågenhed. Og fordi Ungdomskommissionens arbejde skulle omsættes til virkelighed, havde ikke mindst socialrådgiverne en stor faglig og jobmæssig interesse i kommissionsarbejdet og dets resultater.

Vera Skalts, leder af Den sociale Skole, gjorde, hvad hun kunne for at skaffe stillinger til socialrådgiverne. Hun deltog i Socialrådgiverforeningens møder, hvor foredragsholdere fra sociale

²⁵ Ungdomskommissionen, nedsat i 1945, bestod af repræsentanter fra ministerier og organisationer med Hal Koch fra Dansk Ungdomsvirke som formand og Henning Friis som sekretær.

institutioner og andre relevante arbejdspladser fortalte om mulige nye arbejdsområder for socialrådgivere. Vera Skalts var en tydelig stemme, når hun fremhævede socialrådgivernes kvalifikationer. Eugenie Engberg, Vera Skalts afløser og Den sociale Skoles leder fra 1948-52, rejste landet tyndt for at besøge kommunerne og reklamere for ansættelse af socialrådgiverne. En sag, hvor Eugenie Engberg havde stillet for eksklusive krav til, hvad en uddannet socialrådgiver kunne beskæftige sig med, vakte megen bekymring i Socialrådgiverforeningens bestyrelse.

Til trods for arbejdsløshed, og i forventning om et økonomisk opsving, var der fra 1948 oprettet dobbelthold på socialrådgiveruddannelsen. Da foreningens bestyrelse foreslog nedlæggelse af dobbelthold, mødte de stærk modstand fra skolens bestyrelse - især fra departementschef H.H. Koch, der vidste, at det kun var et spørgsmål om tid, før der blev brug for alle socialrådgivere. I øvrigt mente H.H. Koch ikke, at det var Socialrådgiverforeningen opgave at skaffe stillinger.

På generalforsamlingen i 1955 havde beskæftigelsessituationen ændret sig²⁶. Nu bekymrede man sig over, at manglen på socialrådgivere kunne betyde, at stillinger blev nedlagt, ikke blev slået op eller at andre fik stillingerne.

Og kampen for bedre løn

Socialrådgiveruddannelsen var både for mænd og kvinder. Det understregede Manon Lüttschau. Hun vidste samtidig, at mændene kunne være med til at løfte socialrådgiverfaget lønmæssigt. På 3. hold i 1938-40 dukkede de første to mænd op, og den ene, Carl-August Steenberg, fik straks indflydelse som redaktør af Socialrådgiveren i 1940.

Socialrådgiverforeningen blev stiftet under mottoet " Sammenhold og Inspiration", men de kritiske røster var blevet hørt. Foreningens vedtægter om opgaver og formål § 2 handlede også om løn: "Foreningen er upolitisk. Dens Formål er at varetage Medlemmernes faglige og økonomiske Interesser, at virke for Medlemmernes Dygtiggørelse, samt at fremme Samarbejdet mellem de forskellige grene inden for socialt Arbejde".

I 1940 arbejdede det første lønudvalg for forbedring af løn på hospitaler. Her havde man godt fodfæste, og det vurderes som stedet med de bedste muligheder for gennembrud. På generalforsamlingen i 1943 refereredes fra lønforhandlinger med Københavns Kommunes Hospitaler. Bestyrelsens konklusion var: Småt men godt, tiden taget i betragtning. Herefter lå lønarbejdet stille, men på generalforsamlingen i 1945 understregede den nyvalgte formand, at foreningen skulle varetage medlemmernes faglige og økonomiske interesser. På generalforsamlingen i 1948 takkede man Vera Skalts og overtog lønforhandlingsopgaven, som hun havde varetaget. Man nedsatte et lønudvalg, men konstaterede på generalforsamlingen i 1949, at man var kommet sent i gang grundet formandens rejsearbejde. Foreningen havde haft forsamlinger med HK om optagelse. Man nedsatte et udvalg om spørgsmålet. Hospitalssocialrådgiverne i København arbejdede på medlemskab af Københavns Kommunalforening. På generalforsamlingen i 1950 afstod lønudvalget fra at kræve højere grundløn, men pegede i stedet på bedre avancementsmuligheder som i Esbjerg, hvor socialrådgiverne var medlem af HK. Lønudvalgsarbejdet bevægede sig med små skridt.

²⁶ Dette til trods for, at regeringen midt i 50'erne gennemførte kontraktive indgreb for at mindske underskuddet på de offentlige finanser. Først med Trekants-regeringen fra 1957-60 gennemførtes mere ekspansive indgreb for at mindske arbejdsløshed.

I december 1952 eksploderede diskussionen om løn og organisation. Holger Schøler udførte et frontalangreb på foreningen og dens bestyrelse med artiklen: **Et spørgsmål** *Med hvilket middel kan socialrådgivernes lønninger placeres i det rigtige niveau?*. Holger Schøler talte for indmeldelse i HK, da Socialrådgiverforeningen ikke havde forhandlingsret, men flere af kollegerne syntes ikke at HK var "fin" nok, skrev han. Han karakteriserede de tidlige årganges interesse for faget, som unge studiners ønske om en hurtig uddannelse til et intellektuelt erhverv i en kortere tid før ægteskabet. Mod slutningen af indlægget omtalte han Socialrådgiverforeningen som en lille "strikkeklub". Indlægget, som druknede i polemik, handlede om, at lønnen ikke modsvarede uddannelsens længde sammenlignet med andre uddannelser, samt at Mødrehjælpen, der var en kvindearbejdsplads, havde været med til at lægge fagets lønniveau, som ikke længere kunne tilgodese en stand, hvor størstedelen var familieforsørgere. Bestyrelsen svarede behersket på fornærmelserne, og på baggrund af kritikken ville man på ny tage spørgsmålet om indmeldelse i HK op til diskussion på forårets generalforsamling.

I næste nummer replicerede den tidligere formand Inger Østergaard på Holger Schølers artikel og gentog den gamle strategi, at socialrådgiverne gennem arbejde skulle vise, hvad de var værd. I afslutningen slog hun rasende igen med statistik om de tidlige årgange, hvor erhvervsfrekvensen cirka 15 år efter endt uddannelse lå på 70 procent i gennemsnit. Holger Schølers karakteristik af de tidlige årganges unge kvinder passede slet ikke på Inger Østergaard og var generelt misvisende. Inger Østergaards fromme ønske om at socialrådgivernes skulle bevise deres værd, virkede derimod håbløst forældet. Løndiskussionen havde fået afløb, men ikke flyttet sig. Bestyrelsens usikkerhed med hensyn til mål og midler var tydelig. Men ved generalforsamlingen den 3. maj 1953 var der kun én stemme for indmeldelse i HK.

Artiklen "Kollektive overenskomsters indhold" ved fuldmægtig Helge Larsen fra januar 1941 viser, at socialrådgiverne skulle lære, hvad lønarbejdet gik ud på. I 1955 var socialrådgiverne stadig under oplæring. I referatet fra generalforsamlingen 1955 om lønudvalget omtales et stort arbejde med at udvikle en model for en lønramme for socialrådgivere. Man fik hjælp fra gamle venner som Vera Skalts, Robert Waat-Booelsen, H.H. Koch med flere. Socialrådgiverne var ved at få et fast greb om opgaven. I bladet kommenterede bestyrelsen nu konsekvent på annoncer, hvor lønnen afveg fra foreningens lønkrav.

Socialrådgiver Aage Christensen fra lønudvalget havde givet arbejdet et løft med en statistisk bearbejdning af skemaer vedrørende medlemmernes lønplacering, som fik megen opmærksomhed og stadig var i brug ti år senere.

I 1946 nedsatte regeringen en lønningskommission. Det er sandsynligvis den lønningskommission tidligere formand Erik Andersen omtalte i 2011 som kommissionen, der arbejdede meget langsomt. Erik Andersen fortalte i 2011 fra sin formandsperiode i 1956-59: "Det lykkedes at få socialrådgiverne flyttet fra kommissionens oprindelige forslag om 9. lønklasse til 13. lønklasse og dermed at komme på niveau med lærerne og politiet og højere end HK. Inger Østergaard havde som tidligere formand udført et fremragende forarbejde, og det kunne vi så bygge videre på". Af Socialrådgiveren fremgår også, at lønkommissionen foreslog ligeløn, "således at ugifte over 30 år og samgifte aflønnes som forsørgere". Holger Schøler var blevet hørt.

Stærke faglige støtter

Der eksisterede et fagligt og politisk netværk, som socialrådgiverne fik megen hjælp fra i perioden 1938-56, hvor faget var nyt og uprøvet. En flok af læger, jurister og embedsmænd fra ministerierne bakkede op om socialrådgiveruddannelsen og faget. Det bredere netværk rum-

mede også folk fra universitetet og Politiken. Margrete Appel fortalte i 2006, at chefredaktør Hakon Stephensen på Politiken (1946-62) havde et samarbejde med departementschef i Social- og Arbejdsministeriet H.H. Koch om hjælp under krigen til "de røde enker"²⁷.

Hakon Stephensen støttede socialrådgiverne med lokaler til generalformsamling og let adgang til Politikens journalister, når socialrådgiverne havde en vigtig sag fra den sociale verden at fortælle. H.H. Koch var tæt på socialrådgiverne. Han sad i bestyrelsen for socialrådgiveruddannelsen og skrev til Socialrådgiveren om Fællesrådet i Mødrehjælpen. H.H. Kochs organisatoriske evner og hans humanitære holdning gjorde ham til en meget betydningsfuld embedsmand under besættelsen. Efterfølgende ledte han fra 1948-55 arbejdet med betænkningen om folkepension til alle, som blev gennemført i 1956 og var starten på det, der senere blev til 70'ernes Socialreform.

Andre fremtrædende socialrådgiverstøtter var professorerne Fr. Zeuten og Jørgen Dich. Sammen med H.H. Koch var de i 30'erne, 40'erne og 50'erne toneangivende i et universitets- og embedsmandmiljø af socialingeniører, der så socialrådgiverne som vigtige praktikere i gennemførelsen af Velfærdsstatsprojektet. H.H. Koch var en gennemgående figur i flere faglige miljøer, og det gavnet socialrådgiverne.

Den tidlige opbakning til socialrådgiveruddannelsen og Socialrådgiverforeningen fortsatte i hele perioden på flere niveauer. I en årrække underviste initiativgruppen gratis på skolen, og folk fra de samme kredse skrev i Socialrådgiveren og holdt foredrag på klub- og årsmøder.

I foreningens start var mange af støtterne passive medlemmer af Socialrådgiverforeningen, men i slutningen af 40'erne var de fleste udmeldt igen. De sidste indmeldte medlemmer med passiv status var to markante lærere på socialrådgiveruddannelsen Mette Kofoed Bjørnsen, indmeldt i 1949, og Nancy Bratt, indmeldt i 1952.

Et omfattende oplysningsarbejde

Efter gennemførelsen af Socialreformen i 1933 var der i den efterfølgende periode fuld gang i forberedelserne af velfærdsstatsprojektet, og som en side af dette udvikledes et omfattende oplysningsarbejde, hvor Danmarks Radio og Statens Filmcentral havde en central rolle. I Socialrådgiveren anmeldte man oplysnings- og problemfilm fra Statens Filmcentral, og bladet sugede næring fra Danmarks Radios foredrag om moderne syn på børn.

I perioden fra 1938-56 rettede Socialrådgiverforeningen først sit oplysningsarbejde mod socialrådgiverne. Det handlede om faglig dygtiggørelse. Dernæst vendte foreningen sig mod omverdenen for at gøre opmærksom på socialrådgivernes eksistens. Senere intensiverede socialrådgiverne oplysningsarbejdet mod borgerne, klienterne og andre faggrupper.

Eksempler på artikler målrettet socialrådgiverne: I 1944 refererede Magna Nørgaard fra et møde i Socialrådgiverforeningen med økonomiprofessor Fr. Zeuten, der havde talt om Beveridgeplanen. Beveridgeplanen repræsenterede en ny tid og handlede om velfærdsspørgsmål, om engelsk folkeforsikring i efterkrigstiden, og om øget social tryk for den enkelte - ikke

²⁷ Kommunistloven var en legalisering af politiets arrestation af de godt 300 kommunister. 150 af de danske kommunister blev sendt til Stutthof i Polen, hvor de 22 døde. Loven anses at være i strid med den grundlovsikrede foreningsfrihed.

kun i trang, men gennem hele livet. Kontorchef Jørgen Dich skrev om kriselovgivning og fuldmægtig Helge Larsen om fagforening i "Det moderne Arbejdsforholds Forudsætninger og Organisation". Artikler vekslede med referater af foredrag fra kontorchefer og overlæger om alt lige fra lærlingeloven, forholdet mellem dansk og tysk forsikring til det kvindelige klimakterium, som var et nyt emne at tale og skrive om.

Socialrådgiverfagets venner skrev ikke kun til socialrådgiverne, men også om og ind i faget. Læge Carl Teilmann skrev om den sociale hjælp, der måtte individualiseres (1948), læge Henrik Hoffmeyer om familierådgivning (1950), og læge K.H. Backer skrev om socialrådgiverens arbejdsopgaver (1952).

Det var artikler med gods i. Socialrådgiverne blev klogere, og faget fik status i omverdenen.

Til sidst hed det Årsmøde

Først hed det weekendmøde, så St. Bededagsmøde, og til sidst hed det Årsmøde, som signalerede en tilbagevendende begivenhed. Det første weekendmøde blev holdt i 1940, og fra 1950 var der Årsmøde hvert år. Datidens Årsmøder kan ses som en forløber for og på højde med nutidens Socialrådgiverdage.

Indtil 1945 var der på møderne fokus på prostitution, bekæmpelse af kønssygdomme, adoption, abortus provokatus og arvebiologiske problemer. Det er værd at bemærke, at Vera Skalts i 1940 slog til lyd for ikke for stramme adoptionsregler og at man kun i særlige tilfælde skulle kontakte Arvebiologisk Institut. Det er ikke til at tage fejl af; socialrådgiverne beskæftigede sig med de emner, der var oppe i tiden med inspiration fra tyske strømninger. Flere hjemlige politikere, K.K. Steincke²⁸ og mange af samtidens politikere mente, at degeneration af befolkningens arvemasse var et problem for et velfungerende samfund og dermed etableringen af en velfærdsstat.

Efter krigen i 1946 skete der et emneskift til moderne velfærdsemner, for eksempel "Familien og boligen", som også handlede om boligudstyr og ungdommens boligproblemer.

I 1948 fejrede Socialrådgiverforeningen sit 10 års jubilæum med fokus på socialrådgivnære emner: Casework, socialrådgivernes uddannelse og socialrådgivere på socialkontoret.

De følgende Årsmøder var tematiske: "Socialpolitikens målsætning og de midler forsorgsloven stiller til vores rådighed" i 1950, mens Årsmødet i 1951 handlede om danske og amerikanske fængsler og Dansk Forsorgsselskab.

Resten af perioden var det blandede bolsjer med præsentation af mange former for behandlingsarbejde og institutionsarbejde fra socialrådgivernes hverdag.

Årsmødet skabte opmærksomhed om Socialrådgiverforeningen udadtil og indadtil. Formanden og bestyrelsen brugte Årsmødet til at profilere sig over for medlemmerne. Både ved at vise, hvad de kunne præstere af interessante emner og foredragsholdere, men også ved at imødekomme medlemmernes behov for efteruddannelse og underholdning. Årsmødet var også udflugter til institutioner, og i 1955 ekstemporalspil om socialrådgivernes personlighedsmæssige

²⁸K.K. Steincke var blandt meget andet socialminister 1929-35, hvor han gennemførte socialreformen i 1933, og derefter justitsminister 1935-39, hvor han gennemførte syv børnelove samt svangerskabsloven i 1939.

problemer med den kendte psykiater G.K. Stürup og forfatteren Kay Nielsen som optrædende. Det må have været festligt.

Socialrådgiverforeningens møder fandt sit supplement i Socialpolitisk Forenings mødevirksomhed, specielt de årlige Hindgavlmøder, som fik en meget grundig omtale i bladet. Opbakningen rakte videre, og artiklen "Venlig hilsen fra Socialpolitisk Forening" fra marts 1956 var slet og ret en reklame for Socialpolitisk Forening. Artiklen startede: "En venlig herre ringer op i telefonen og udbeder sig en artikel til Socialrådgiveren om Socialpolitisk Forening." Og artiklen fortsatte med at fortælle om foreningens historie, det aktuelle program og de fantastiske medlemsfordele.

Ambitioner som drivkraft og akilleshæl

Det var en tendens, at Socialrådgiverforeningens formænd og bestyrelser gennem perioden ville mere med medlemmerne, end medlemmerne kunne leve op til. Redaktionsmedlemmerne med hjælp fra formændene halede i medlemmerne for at få dem til at komme til møder, skrive til bladet, diskutere og mene noget i tidens debatter. Inger Østergaard sagde på generalforsamlingen i 1941: "Kom med ideer, forslag", "kom med kritik, kritik viser, at der er liv" og "det kan godt virke lidt trist overhovedet intet at modtage hverken af den ene eller den anden art". De senere formænd havde samme problem, og de prøvede på hver deres måde at råbe medlemmerne op.

Men de mange og hyppige sygemeldinger i bestyrelsen og bladets redaktion vidner samtidig om, at ambitionerne var større end kræfterne også hos de mest engagerede medlemmer. Der var en begrænset flok at trække på. For socialrådgivere med en 48 timers arbejdsuge - mange af dem med familie og børn - kunne det være svært at finde tid og kræfter til det frivillige foreningsarbejde.

Det var ikke kun formændene, der bukkede under af overanstrengelse. Helt fra starten var der også påfaldende mange sygemeldinger blandt sekretærer og i redaktionen. Carl-August Steenberg, redaktør fra 1940-41, holdt et år, før han sygemeldte sig. Og på generalforsamlingen i 1943 sagde Inger Østergaard lige ud: "Frøken Berthelsen kan ikke holde til at være redaktør."

Socialrådgiverforeningen løste ikke belastningsproblemet, og hele perioden 1938-56 fortsatte med sygemeldinger fra medlemmer på centrale poster. På generalforsamlingen i maj 1950 rapporterede Else Bloch fra lønudvalget, da udvalgsformanden var sygemeldt - af afmagt, tyder det på. Foreningens problem i perioden var ikke kun, at mange opgaver hvilede på få, men også at bestyrelsen kom under pres, fordi de ikke kunne levere resultater på løn og stillinger. Det var en umulig opgave i en tid, hvor samfundsøkonomien var stram, og de forventede socialrådgiverstillinger udeblev.

I perioden 1938-56 var der en masse diskussion om sekretærposten. Man ønskede sig en lønnet sekretær, men manglede penge. Senere havde man penge, men kunne ikke finde en egnet person, så man ansatte en socialrådgiver som sekretær, der dog hurtigt fratrådte, og sådan fortsatte det. I tilbageblikket kan man opfatte skiftende bestyrelseres diskussion om den manglende sekretær som en erstatningsdiskussion for Socialrådgiverforeningens problem med for mange og for svære arbejdsopgaver.

Formandsjobbet som ansvar og pligt

I oktober 1941 stod der under Foreningsmeddelelser: Udskiftning i bestyrelse og redaktion. Opgaverne var mange og ressourcerne begrænsede. I 1941 var foreningen afhængig af få medlemmers aktivitet. Til generalforsamlingen deltog kun 11 aktive medlemmer ud af 34 mulige, og det ændrede sig ikke i de følgende år. Efter 1945 ophørte man med at oplyse om antal deltagere til generalforsamlingen, men i 1953 refereredes, at generalforsamlingen var blevet afholdt "med pæn tilslutning".

Foreningsarbejdet skulle løbes i gang, og formandsarbejdet krævede mange kræfter. Der var brug for en god portion idealisme og ikke mindst et godt kammeratskab. Samarbejdet i bestyrelsen var en vigtig drivkraft for arbejdet. Formænd og bestyrelsesmedlemmer blev rekrutteret blandt folk, der kendte hinanden fra uddannelsen, fra bestemte arbejdspladser, fra Socialpolitisk Forening og fra andre foreninger. Her - som i andet foreningsarbejde - trak man på medlemmernes eksisterende netværk.

Valget af formand var indtil 1951 primært båret af pragmatisme: Hvem har vi tillid til, og hvem kan og vil påtage sig opgaven? I 1951 blev Margrete Appel valgt ved et kampvalg, da Aage Valbak og Else Bloch ønskede et generationsskifte. Opgøret blev en markering, men ikke et politisk skifte. Men det var starten på en ny periode med kampvalg, og i 1954 blev Inger Østergaard valgt i konkurrence med to meget markante modkandidater. Alt tyder på, at det mere var forskelle i personlig stil end i politiske holdninger, der afgjorde valget.

Foreningens tidlige år under besættelsen var en mat periode. Da Kirsten Skovgaard-Petersen og Inger Østergaard i maj 1945 trådte tilbage, havde de sammen med en lille gruppe aktive socialrådgivere sikret foreningens overlevelse. De havde gjort deres pligt.

I 1945 stod der et begejstret opråb i Socialrådgiveren om at bakke op om Socialrådgiverforeningen. Men i '45 og de efterfølgende år var medlemmerne - ligesom den øvrige befolkning - primært optaget af at bruge kræfterne på at skabe en god hverdag. Medlemmernes passivitet var en stor skuffelse for den nyvalgte formand Else Bloch. Selvom de senere formænd udviklede forskellige grader af resignation, fortsatte de alle med at appellere til medlemmerne om at vise engagement og være aktive.

Det var naturligt for de fem første kvindelige formænd at tage et ansvar for at skabe en fagforening. Socialrådgiverforeningen overlevede i 40'erne og begyndelsen af 50'erne på grund af deres sejhed og stærke pligtfølelse.

Det var de fem, der gjorde det muligt, at Socialrådgiverforeningen fra midten af 50'erne var parat til at gå ind i den nye tid med samfundsøkonomisk vækst, flere medlemmer, mere uddannelse, flere jobs og bedre lønmuligheder.

LITTERATURLISTE

Den sociale Højskole, 50 års fødselsdagen, Erindringsglimt fra første klasse, 1937-1987, Den sociale Højskole, 1987

Mortensen, Elsebeth, *Indignation og vision – fokus på socialrådgiveruddannelsen og praksis 1937-76*, Metropol, 2010

Petersen, Jørn Henrik, *Søgen efter idealernes menneske om K.K. Steincke, Socialdemokratiske tænkere*, Informations Forlag, 2014

Petersen, Jørn Henrik, Klaus Petersen & Niels Finn Christiansen (red.), *Velfærdsstaten i støbeskeen, Dansk Velfærdshistorie, Bind III, Perioden 1933-56*, Syddansk Universitetsforlag, 2012

Skalts, Vera og Magna Nørgaard, *Mødrehjælpens epoke*, Rhodos, 1982

Socialrådgiveren, Dansk Socialrådgiverforenings 50 års jubilæum, nr.10/1988

Socialrådgiveren 1938-56, Dansk Socialrådgiverforening

FEM GÆVE KVINDER

Socialrådgiveres historie er en del af den sociale velfærds historie. Det er en brik, der bidrager til at forstå, hvordan der skabes et samfund, der tager ansvar for de svageste og dårligst stillede. Fra en tid, hvor det er indlysende, at arbejdsløshed, skilsmisser, drukkenskab, sindssyge, handicap er et fælles ansvar. Til efter godt et århundrede at flytte fokus fra økonomiske og sociale strukturer til individet. Til en nutid, hvor det sociale i politikken forsvinder, og domineres af individuelle synsvinkler på beskæftigelse og sundhed frem for på det sociale i fælles ansvar og kulturelt samvær.

Den historie der lægger sig rundt om og udtrykkes i Elsebeth Mortensens beretninger er en illustration af, at ting kan forandres. At de bliver forandret, og også, at den nutid vi i dag er i, kan og bliver forandret af dem der handler, organiserer sig og gør noget ved tingene. Det kan være et projekt for de få, og det kan være i samlet flok. Det kan være et projekt, der i større eller mindre grad passer med tidsånden. Det sidste afgør om forandringsprocesser bliver mere eller mindre svære.

Det er sådanne processer, der kommer frem i det følgende. De "gæve" kvinder er engagerede og socialpolitisk visionære. De kæmper for socialrådgivernes sag, som de definerer som en kamp for dårligt stillede og udsatte borgere. De er optaget af at skaffe sig viden og indsigt i forholdene, og finde ud af, hvordan de socialt – praktisk og mentalt kan hjælpe. Det rummer studier, formidling i socialrådgiverbladet, diskussioner på årsmøder og seminarer, diskussioner med samarbejdspartner og andre professioner, og er generelt en stemme som vedvarende gør sig gældende i socialpolitikken.

De gæve kvinders forening tager socialsagen alvorligt, og ser det i sammenhæng med et forsvaret for socialrådgivers interesser i løn- og arbejdsforhold. Der gøres anstrengelser for, at det ikke skal ske på bekostning af de udsatte borgere. Kvindernes mål er at sikre, at de netop behandles bedst muligt ved at også socialrådgivere har rimelige arbejdsbetingelser. Præcist, som det i 2015 illustreres af den udbredte opbakning til Boråsmodellen, som den aktuelt praktiseres i Herning, hvor netop en forbedring af socialrådgiveres faglige arbejdsbetingelser står helt centralt.

Læs om de første formænd. Det er sjovt, skægt og præget af en respekt for det store og ofte ensomme arbejde at danne en ambitiøs forening. Det er levet organisationsliv, og der er meget, der minder om forhold i dag, selv om Socialrådgiverforeningen er veletableret med mange medlemmer. Og først og fremmest handler det om, at det nytter at være der for dem, der ikke har mange til at tage hånd om deres interesser – at blive og være fem gæve kvinder.

Frank Ebsen, docent, Professionshøjskolen Metropol

FEM GÆVE KVINDER

Hvem var de fem første kvindelige formænd for Dansk Socialrådgiverforening fra 1938-56? Vi kender deres navne: Kirsten Skovgaard-Petersen, Inger Østergaard, Else Bloch, Paula Razga Madsen og Margrete Appel. Og vi ved, at Inger Østergaard, den ældste, var født i 1912, mens Margrete Appel, den længst levende, døde i 2007. Men ellers ved vi meget lidt om dem. Det vil denne bog råde bod på.

Dansk Socialrådgiverforening

Dansk Socialrådgiverforening, Toldbodgade 19B, 1253 København K,
telefon 70 10 10 99, ds@socialraadgiverne.dk, www.socialraadgiverne.dk

Tryk: CityPrint, København

ISBN 87-87059-08-8